

Nr 138**Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om försvars-
uppfinningar; given Stockholms slott den 22 oktober 1971**

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslå riksdagen att bifalla det förslag om vars avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

CARL GUSTAF

CARL LIDBOM

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag till ny lag om försvarsuppfinningar. Lagen är avsedd att ersätta den nuvarande lagen om uppfinningar av betydelse för försvaret, vilken gäller till utgången av år 1971.

Med försvarsuppfinning förstås enligt förslaget uppfinningar som särskilt avser krigsmateriel. En svensk försvarsuppfinning får enligt förslaget inte offentliggöras eller yppas, innan en särskild nämnd, granskningsnämnden för försvarsuppfinningar, har prövat om uppfinningen skall hållas hemlig. Om nämnden finner att det är av väsentlig betydelse för försvaret att uppfinningen hålls hemlig, skall nämnden förordna att uppfinningen inte får offentliggöras eller på annat sätt obehörigen yppas. En ansökan om patent på en försvarsuppfinning skall förklaras vilande och får inte offentliggöras eller leda till patent så länge uppfinningen skall hållas hemlig. Innehavaren av en uppfinning som omfattas av ett förordnande om hemlighållande kan begära att staten övertar uppfinningen. Om staten inte inom viss kortare tid övertar uppfinningen, skall denna inte längre hållas hemlig. Är en försvarsuppfinning av väsentlig betydelse för försvaret, kan Kungl. Maj:t besluta om expropriation av rätt till uppfinningen. Förslaget innehåller också bestäm-

meler om ersättning av allmänna medel, när förordnande om hemlighållande eller expropriation har meddelats. I fråga om utländska försvarsuppfindingar föreslås att särskilda förutsättningar skall vara uppfyllda för att förordnande om hemlighållande skall kunna meddelas. Bestämmelserna om vilandeförklaring av patentansökan, om expropriation och om ersättning av allmänna medel föreslås emellertid gälla också utländska försvarsuppfindingar.

Förslag till

Lag om försvarsuppfinningar

Härigenom förordnas som följer

Inledande bestämmelser

1 § Med försvarsuppfinning förstås i denna lag uppfinning som särskilt avser krigsmateriel.

Konungen meddelar föreskrifter om vad som i denna lag avses med krigsmateriel.

2 § Fråga om hemlighållande av försvarsuppfinning prövas av granskningsnämnden för försvarsuppfinningar.

3 § Granskningsnämnden består av ordförande och sex andra ledamöter. För ledamöterna finns ersättare till det antal Konungen bestämmer. Ledamöter och ersättare förordnas av Konungen.

Nämnden är beslutför, när ordförande och tre andra ledamöter är närvarande. Som granskningsnämndens beslut gäller den mening varom de flesta ledamöter förenar sig eller, vid lika röstetal, den mening som ordföranden biträder.

Svenska försvarsuppfinningar

4 § Försvarsuppfinning som tillkommit i Sverige eller tillhör här bosatt fysisk person eller tillhör svensk juridisk person (*svensk försvarsuppfinning*) får ej offentliggöras eller på annat sätt obehörigen yppas, innan granskningsnämnden enligt vad nedan sägs prövat om uppfinningen skall hållas hemlig.

5 § Ansökan om patent på svensk försvarsuppfinning skall av patentmyndigheten underställas granskningsnämnden för prövning, huruvida uppfinningen skall hållas hemlig. Den som vill att svensk försvarsuppfinning, varå patent icke sökts, skall få offentliggöras eller på annat sätt yppas, skall hos granskningsnämnden ansöka om sådan prövning.

6 § Finner granskningsnämnden vid prövning som avses i 5 § att det är av väsentlig betydelse för försvaret att uppfinningen hålles hemlig, skall nämnden förordna att uppfinningen icke får offentliggöras eller på annat sätt obehörigen yppas.

7 § Har i ärende, som patentmyndigheten underställt granskningsnämnden, förordnande enligt 6 § ej meddelats inom tre månader efter den dag då beskrivning över uppfinningen med tillhörande ritning och patentkrav på svenska inkommit till patentmyndigheten, upphör uppfinningen att vara hemlig enligt denna lag.

8 § Granskningsnämnden skall på ansökan eller när annan anledning därtill föreligger pröva, om förordnande enligt 6 § skall bestå. Omprövning av förordnandet skall i varje fall ske inom ett år från det förordnandet meddelades eller senast prövades.

9 § Om särskilda skäl föreligger, kan Konungen förordna, att uppfinning som omfattas av förordnande enligt 6 § utan hinder av förordnandet får yppas för annan, under förutsättning att hemlighållandet i övrigt av uppfinningen icke därigenom äventyras.

10 § Ansökan om patent eller annan skydds rätt på svensk försvarsuppfinning, som skall hållas hemlig, får ej göras i främmande stat, om ej Konungen medger det. Sådant medgivande får lämnas endast under förutsättning att uppfinningen hemlighålles även i den främmande staten.

11 § Har förordnande enligt 6 § meddelats, kan uppfinnaren eller hans rättsinnehavare hos granskningsnämnden ansöka, att staten överlager uppfinningen. Finner nämnden, att förordnandet skall bestå, överlämnar nämnden handlingarna i ärendet till Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

Har staten ej övertagit uppfinningen inom fyra månader efter det att ansökan därom inkom till granskningsnämnden, skall förordnandet upphöra att gälla. Om särskilda skäl föreligger, kan Konungen förlänga tiden med högst två månader.

12 § Har ansökan om patent på uppfinning som avses med förordnande enligt 6 § godkänts för utläggning, skall ansökningen förklaras vilande i avbidan på att förordnandet upphör att gälla. Så länge förordnandet består skall 20—22 §§ patentlagen (1967: 837) ej tillämpas på ansökningen. Vid tillämpning därefter av dessa paragrafer skall i 20 § angivna tider räknas från den dag förordnandet upphörde att gälla och får patentmyndigheten icke hålla handlingarna i ärendet tillgängliga förrän tre månader förflutit från nämnda dag, om ej sökanden begär det.

13 § Är svensk försvarsuppfinning av väsentlig betydelse för försvaret, kan Konungen förordna, att uppfinningen får utnyttjas för statens räkning eller av den som Konungen bestämmer eller att all rätt till uppfinningen skall avstås till staten.

14 § Meddelas förordnande att uppfinning skall hållas hemlig, utgår skälig ersättning av allmänna medel för den skada som uppkommer genom förordnandet.

Meddelas förordnande enligt 13 §, utgår skälig ersättning av allmänna medel för den rätt till uppfinningen som förordnandet avser och för den ytterligare skada som förordnandet medför.

Talan om ersättning enligt denna paragraf väckes vid Stockholms tingsrätt. I mål om sådan ersättning gäller i fråga om tingsrättens och hovrättens sammansättning 66 och 67 §§ patentlagen (1967: 837).

Utländska försvarsuppfinningar

15 § Sökes patent i Sverige på annan försvarsuppfinning än sådan som avses i 4 § (*utländsk försvarsuppfinning*), skall patentmyndigheten underställa granskningsnämnden ansökningen för prövning, huruvida uppfinningen skall hållas hemlig.

16 § Är i fall som avses i 15 § uppfinningen hemlig enligt lag i främmande stat och får patent på uppfinningen enligt överenskommelse mellan Sverige och den främmande staten sökas i Sverige under förutsättning att uppfinningen hålles hemlig här, skall granskningsnämnden

förordna, att uppfinningen icke får offentliggöras eller på annat sätt obehörigen yppas. Hålles uppfinningen hemlig enligt lag i främmande stat utan att omfattas av sådan överenskommelse och finner nämnden att det är av väsentlig betydelse för försvaret att uppfinningen hålles hemlig här, skall nämnden förordna, att uppfinningen icke får offentliggöras eller på annat sätt obehörigen yppas.

17 § När uppfinning som omfattas av förordnande enligt 16 § upphör att vara hemlig i den främmande staten, skall granskningsnämnden upphäva förordnandet, om ej särskilda skäl föreligger.

18 § Bestämmelserna i 12—14 §§ äger motsvarande tillämpning i fråga om utländsk försvarsuppfinning.

Övriga bestämmelser

19 § Den som uppsåtligen bryter mot 4 eller 10 § eller mot förordnande enligt 6 eller 16 § dömes, om gärningen ej är belagd med straff i brottsbalken, till böter eller fängelse i högst ett år.

20 § Den som yrkesmässigt utnyttjar uppfinning varå patent har sökts i Sverige och som omfattas av förordnande enligt 6 eller 16 § skall, i den mån patent meddelas på uppfinningen, utge skälig ersättning för utnyttjandet samt ersättning för den ytterligare skada som förordnandet medfört, om han hade vetenskap om patentansökningen. Ersättning utgår dock endast för utnyttjande som sker efter det att handlingarna i patentärendet tidigast skulle ha offentliggjorts enligt 22 § patentlagen (1967: 837), om förordnande enligt 6 eller 16 § ej hade meddelats.

I fråga om talan om ersättning enligt första stycket äger 58 § tredje stycket och 60 § andra stycket patentlagen motsvarande tillämpning.

21 § Rätten kan förordna, att förhandling i mål om ansvar eller ersättning enligt denna lag skall hållas inom stängda dörrar.

22 § Talan mot granskningsnämndens beslut enligt denna lag föres hos Konungen genom besvär.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1972, då lagen (1946: 722) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret upphör att gälla.

2. Den nya lagen tillämpas även i fråga om uppfinning varå hemligt patent sökts före ikraftträdandet.

3. Är uppfinning vid ikraftträdandet hemlig på grund av beslut som meddelats enligt äldre lag, gäller beslutet till dess granskningsnämnden prövat frågan om uppfinningens hemlighållande enligt den nya lagen.

4. Patent, som vid ikraftträdandet är hemligt enligt äldre lag, skall vara hemligt till dess granskningsnämnden efter prövning enligt den nya lagen förordnat, att uppfinningen skall upphöra att vara hemlig. Har sådant förordnande meddelats, skall anteckning om patentet göras i det allmänna patentregistret samt kungörande och offentliggörande i övrigt ske enligt 26 § patentlagen (1967: 837).

5. Granskningsnämnden skall i fall som avses i 3 och 4 senast den 30 juni 1972 pröva om uppfinningen alltjämt skall hållas hemlig.

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet på Stockholms slott den 24 september 1971.

Närvarande: statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, FELDT.

Statsrådet Lidbom anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om ny lagstiftning om *försvarsuppfinningar* samt anför.

År 1968 uppdrog dåvarande chefen för justitiedepartementet åt en arbetsgrupp¹ att biträda med utredningsarbete avseende en begränsad översyn av lagen (1946: 722) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret (försvarsuppfinningslagen, FufL).

Arbetsgruppen har den 8 april 1969 avlämnat en stencilerad promemoria (Ju 1969: 12) med förslag till ny lag om försvarsuppfinningar m. m. Förslaget torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga I*.

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av Svea hovrätt, överbefälhavaren, försvarets civilförvaltning, fortifikationsförvaltningen, försvarets materielverk, försvarets forskningsanstalt, försvarets fabriksverk, kommerskollegium, patent- och registreringsverket, granskningsnämnden för försvarsuppfinningar, styrelsen för teknisk utveckling, offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén, Sveriges industriförbund, Svenska patentombudsföreningen, Svenska industriens patentingenjörers förening, Svenska uppfinnareföreningen, Svenska ingenjörssamfundet och Tjänstemännens centralorganisation (TCO).

Yttranden har vidare överlämnats av Svea hovrätt från Stockholms tingsrätt och av kommerskollegium från Stockholms handelskammare, handelskammaren i Göteborg och Skånes handelskammare.

¹ Patenträttsrådet Claës Ugglå, krigsrådet Curt Nilsson och rättschefen Carl-Ivar Skarstedt.

1 Huvuddragen i gällande rätt

Den nu gällande försvarsuppfinningslagen (FufL) trädde i kraft den 1 januari 1947. Den ersatte lagen (1942: 550) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för rikets försvar eller folkförsörjningen m. m. Ändringar i FufL har genomförts vid några tillfällen (1952: 78, 1962: 624, 1967: 839).

FufL har begränsad giltighetstid. Den gällde ursprungligen t. o. m. den 31 december 1949. Genom senare lagar har giltighetstiden förlängts och lagen gäller nu t. o. m. den 31 december 1971.

Enligt 1 § första stycket FufL gäller förbud mot offentliggörande av uppfinning som särskilt avser krigsmateriel och som har tillkommit i Sverige eller tillhör någon som är bosatt i Sverige (i fortsättningen kallad svensk försvarsuppfinning). Försvarsuppfinning som inte är offentliggjord får inte heller patentsökas i annat land eller eljest yppas, såvida inte annat följer av lagens bestämmelser.

I fråga om uppfinning som särskilt avser krigsmateriel och som varken har tillkommit i Sverige eller tillhör någon som är bosatt i Sverige (i fortsättningen kallad utländsk försvarsuppfinning) finns föreskrifter i 1 § andra stycket FufL. Om hemligt patent söks i Sverige på sådan uppfinning, får uppfinningen inte offentliggöras eller, när den inte är offentliggjord, eljest yppas, såvida inte annat följer av lagens bestämmelser.

Begreppet krigsmateriel har närmare definierats i kungörelsen (1946: 765) angående vad med krigsmateriel skall förstås i lagen den 29 november 1946 (nr 722) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret.

Enligt 2 § första stycket FufL skall alla patentansökningar hållas tillgängliga för en granskningsmyndighet som skall granska uppfinningarna med hänsyn till deras betydelse för rikets försvar. Enligt 1 § kungörelsen (1946: 764) med vissa föreskrifter angående tillämpningen av lagen den 29 november 1946 (nr 722) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret utövas granskningen av granskningsnämnden för försvarsuppfinningar.

I fråga om svensk försvarsuppfinning får granskningsnämnden själv meddela beslut om uppfinningens fortsatta hemlighållande, om uppfinningen finnes vara av sådan betydelse för försvaret att den alltjämt bör hemlighållas (2 § andra stycket). Är det däremot fråga om utländsk försvarsuppfinning, skall granskningsnämnden med eget yttrande överlämna ärendet till Kungl. Maj:t för prövning av frågan om uppfinningen är av sådan betydelse för försvaret att den alltjämt bör hemlighållas (2 § tredje stycket).

Om beslut om fortsatt hemlighållande inte har meddelats inom viss tid efter det att tillräckligt tydliga ansökningshandlingar har inkommit till

patentmyndigheten skall förbud mot uppfinningens offentliggörande enligt 1 § inte längre gälla. Tidsfristen är två månader eller, i ärende som överlämnas till Kungl. Maj:t, tre månader (2 § fjärde stycket).

Enligt 3 § finns möjlighet att hos granskningsnämnden begära ett förbud mot offentliggörande enligt 1 § skall hävas. Sådan ansökan prövas i fråga om svensk försvarsuppfinning av granskningsnämnden och i fråga om utländsk försvarsuppfinning av Kungl. Maj:t.

I ärende om fortsatt hemlighållande eller om hävande av beslut om sådant hemlighållande har uppfinnaren eller hans rättsinnehavare enligt 4 § rätt att begära att staten skall överta svensk försvarsuppfinning. Staten kan inom tre månader från det granskningsnämnden beslutat om fortsatt hemlighållande överta uppfinningen genom expropriation eller på annat sätt. Har sådant övertagande inte skett upphör förbudet mot offentliggörande att gälla vid utgången av tremånadersperioden. Denna period kan undantagsvis förlängas av Kungl. Maj:t med ytterligare högst tre månader.

Enligt 5 § skall, så länge förbud mot offentliggörande gäller, patentansökan rörande uppfinningen inte offentliggöras enligt 21 och 22 §§ patentlagen (1967: 837, PatL).

Har granskningsnämnden beslutat om fortsatt hemlighållande av uppfinning får besvär över beslutet anföras hos Kungl. Maj:t (6 §).

I 7 § finns bestämmelser som tillåter staten att tvångsvis utnyttja en uppfinning som finnes vara av särskild betydelse för försvaret. Kungl. Maj:t kan föreskriva att sådan uppfinning får utnyttjas för statens räkning eller av annan som Kungl. Maj:t bestämmer (tvångslicens). Bestämmelsen omfattar både uppfinningar som särskilt avser krigsmateriel och uppfinningar som i första hand avser att tillgodose civila ändamål men samtidigt är av särskild betydelse för försvarsändamål. Om uppfinningen särskilt avser krigsmateriel kan Kungl. Maj:t också föreskriva att all rätt till uppfinningen skall avstås till staten.

Enligt 8 § skall patentansökan i fråga om uppfinning som särskilt avser krigsmateriel och som är av särskild betydelse för försvaret kunna handläggas med uteslutande av offentlighet. Hemligt patent skall kunna meddelas på sådan uppfinning. Beslut härom meddelas av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall. Detta innebär att patentlagens föreskrifter om utläggning av patentansökan och om offentliggörande av ansökan som inte utlagts inte skall tillämpas. Inte heller skall patentet kungöras och antecknas i det allmänna patentregistret. Finns inte längre skäl att på detta sätt avvika från patentlagens föreskrifter skall enligt 9 § alltjämt anhängig ansökan i fortsättningen behandlas med iakttagande av sedvanliga regler om utläggning och offentliggörande etc. Är patent redan meddelat skall anteckning göras i det allmänna patentregistret och patentet kungöras enligt bestämmelserna i patentlagen.

Enligt 10 § föreligger rätt till ersättning av allmänna medel för skada

och intrång som sker genom beslut om fortsatt hemlighållande eller om expropriation eller annat utnyttjande av uppfinningen enligt 7 §.

Försvarsuppfinningslagen innehåller också bestämmelser om tystnadsplikt m. m. (11 §), om straff för den som bryter mot förbud att offentliggöra uppfinning eller mot tystnadsplikt (12 §) samt om handläggning av mål inom stängda dörrar (13 §).

I 2 § tillämpningskungörelsen till FufL föreskrivs skyldighet för granskningsnämnden att, om hemligt patent har meddelats eller beslut om fortsatt hemlighållande har fattats, så snart anledning därtill föreligger och i vart fall en gång om året pröva om uppfinningen alltjämt bör hållas hemlig.

2 Arbetsgruppen

2.1 Metod för tillgodoseende av sekretessbehovet

Arbetsgruppens huvuduppgift har varit att ta ställning till om det nuvarande systemet med hemliga patent bör behållas eller ersättas av ett system enligt vilket patentansökningar hålls hemliga och vilandeförklaras till dess sekretess kring uppfinningen inte längre behöver iakttas. Denna fråga har tidigare övervägts vid flera tillfällen. När institutet hemligt patent först infördes i svensk lag, framhöll dåvarande departementschefen (prop. 1942: 204 s. 36) att varken detta institut eller ett system som innebär anstånd med offentliggörande av patentansökningar gick fritt från anmärkningar men att lösningen med hemligt patent var förenad med de minsta olägenheterna. Även vid genomförandet av 1946 års lagstiftning uttalades viss tveksamhet rörande institutet hemligt patent. I samband med att FufL ändrades år 1962 övervägdes frågan på nytt. Departementschefen anförde emellertid (prop. 1962: 189 s. 21) att han inte var beredd att förorda övergång från hemligt patent till hemlighållande av enbart patentansökningarna.

Arbetsgruppen framhåller att utvecklingen under senare år varit sådan, att det finns skäl att ompröva det tidigare ställningstagandet i denna fråga.

Genom utväxling av ministeriella noter träffades den 4 oktober 1962 överenskommelse mellan Amerikas Förenta Stater och Sverige om patentfrågor m. m. i samband med försvarsleveranser. Enligt denna överenskommelse inrättades en för de båda länderna gemensam skyddsrettskommitté. Den svenske representanten i kommittén tog i skrivelse den 23 mars 1965 till chefen för justitiedepartementet upp frågan huruvida den omständigheten att hemligt patent beviljats i Sverige utgjorde hinder mot beviljande av patent på samma uppfinning i Förenta Staterna. Han framhöll att något säkert svar inte kunde lämnas på denna fråga men att det var sannolikt att ett svenskt patent,

även om det var hemligt, utgjorde hinder för erhållande av patent i Förenta Staterna. Han ifrågasatte därför sådan ändring av försvars-uppfinningslagen att patentansökan på uppfinning som skall hemlighållas i Sverige vilandeförklaras i avbidan på att uppfinningen får offentliggöras och att således hemliga patent inte längre får beviljas.

Arbetsgruppen pekar på att den snabba utvecklingen på krigsmaterielområdet under senare år gjort att Sverige inte inom rimliga ekonomiska gränser själv kan åstadkomma all den komplicerade utrustning som ett modernt försvar kräver. Sverige är beroende av att kunna köpa krigsmateriel i andra länder och ibland av att låta företag i andra länder utföra konstruktioner för svensk räkning. Å andra sidan förekommer det också att svenska företag säljer krigsmateriel till främmande stater och utför konstruktioner för dem.

Mot bakgrund av utvecklingen på krigsmaterielområdet och av det handelsutbyte av sådan materiel som äger rum mellan Sverige och andra länder är det enligt arbetsgruppens mening en olägenhet om beviljande av hemliga patent i Sverige utgör hinder för erhållande av patent i andra länder. Invändningar härom har mött svenska patentansökningar i utlandet. Om institutet hemligt patent utbyts mot en ordning, enligt vilken patentansökan förklaras vilande, kan bestämmelser införas som ger uppfinningens rättsinnehavare skälig tidsfrist att när sekretessen upphör söka patent i utlandet innan ansökningshandlingarna offentliggörs enligt 22 § PatL.

Arbetsgruppen framhåller att, när institutet hemligt patent infördes, endast staten kunde erhålla hemliga patent. Härigenom skapades viss garanti för att förvaringen av hemliga patenthandlingar skedde på tillfredsställande sätt. Sedan den 1 januari 1963 kan emellertid hemligt patent beviljas även på uppfinning som ägs av annan än staten. Arbetsgruppen finner det antagligt att sekretessen för sådana uppfinningar blir säkrare bevarad om patent på uppfinningen inte beviljas så länge uppfinningen skall hållas hemlig.

Arbetsgruppen påpekar också att hemliga militära uppfinningar med hänsyn till den snabba tekniska utvecklingen vanligen förlorar sin hemliga karaktär mycket snabbt. Om man inför ett system med hemlighållande av patentansökningarna, torde endast ett mycket litet antal patentansökningar bli vilande under lång tid.

Även om det inte finns anledning att i och för sig ifrågasätta de principiella grundtankar som har legat bakom det hittillsvarande systemet med hemliga patent, är det enligt arbetsgruppens mening inte tillfredsställande att patent meddelas som kan göras gällande mot var och en utan att allmänheten haft tillfälle att framföra invändningar mot patentet. Olägenheterna för näringslivet av ett antal hemliga patent är i flera fall uppenbara. Systemet kan i många avseenden antas innebära en hämsko på den tekniska och industriella utvecklingen. Därtill kom-

mer att ersättningsfrågorna blivit komplicerade och svårbehandlade i en utsträckning som ingalunda alltid svarat mot uppfinningens egentliga betydelse.

Arbetsgruppen konstaterar sammanfattningsvis att utvecklingen sedan 1942, då systemet med hemliga patent infördes, gått i sådan riktning att numera övervägande skäl talar för att man i stället för hemliga patent inför ett system som i princip innebär att patentansökningen sekretessbeläggs och vilandeförklaras till dess uppfinningen inte längre behöver hållas hemlig. Ett sådant system finns redan i USA, Storbritannien och Nederländerna men har hittills inte införts i de nordiska länderna.

På grundval av dessa allmänna överväganden förordar arbetsgruppen att förfarandet vid ansökan om patent på försvarsuppfinning utformas enligt följande principer.

Söks patent på en *svensk försvarsuppfinning*, skall patentmyndigheten hålla ansökningen tillgänglig för granskningsnämnden. Denna prövar utan dröjsmål om uppfinningen är av sådan betydelse för försvaret att den alltjämt bör hållas hemlig.

Meddelar granskningsnämnden beslut om fortsatt hemlighållande och godkänns patentansökningen efter vanlig handläggning enligt 15—18 §§ PatL skall ansökningen förklaras vilande i avbidan på att uppfinningen inte längre skall vara hemlig. Så länge uppfinningen är hemlig skall bestämmelserna i 20—23 §§ PatL om utläggning och offentliggörande inte tillämpas på ansökningen. Sekretessbestämmelserna bör inte hindra att uppfinningen patentsöks utomlands. Tillstånd härtil bör kunna lämnas av Kungl. Maj:t under förutsättning att uppfinningen hemlighålls också i den främmande staten.

Även patentansökan som gäller *utländsk försvarsuppfinning* skall hållas tillgänglig för granskningsnämnden. Nämnden kan därvid besluta att uppfinningen inte får offentliggöras eller eljest yppas i Sverige. En förutsättning för ett sådant beslut bör vara att uppfinningen är hemlig i ursprungslandet och enligt särskild överenskommelse mellan Sverige och detta land får patentsökas i Sverige på villkor att den hemlighålls även i Sverige. Nämndens beslut skall liksom i fråga om svensk försvarsuppfinning medföra att patentlagens bestämmelser om utläggning och offentliggörande av uppfinningen inte blir tillämpliga och att ansökningen förklaras vilande i avbidan på beslut att uppfinningen inte längre skall vara hemlig. Får granskningsnämnden meddelande att uppfinningen inte längre är hemlig i ursprungslandet, skall nämnden utan dröjsmål pröva om uppfinningen alltjämt bör vara hemlig i Sverige.

2.2 Kollision med senare patentansökan

Enligt 2 § första stycket PatL får patent meddelas endast på uppfinning som väsentligen skiljer sig från vad som blivit känt före dagen

för patentansökningen. I paragrafens andra stycke föreskrivs bl. a. att innehållet i patentansökan som gjorts i Sverige före nämnda dag anses som känt om ansökningen blir allmänt tillgänglig enligt 22 § PatL. Arbetsgruppen har särskilt övervägt huruvida en sekretessbelagd och vilandeförklarad ansökan om patent på försvarsuppfinring skall anses utgöra internt svenskt nyhetshinder. Söks efter en sådan ansökan patent på en liknande uppfinring, som inte hålls hemlig, utgör den tidigare ansökningen formellt sett inte hinder enligt 2 § första och andra styckena PatL mot att meddela patent på den senare uppfinringen. Ett sådant patent skulle emellertid inte bli hållbart, om den första patentansökningen sedermera blev offentliggjord enligt 22 § PatL. Arbetsgruppen framhåller att det får anses mest troligt att i praktiken båda ansökningarna hemlighålls och vilandeförklaras samt att sekretessen sedermera hävs samtidigt i fråga om båda ansökningarna. Den först ingivna ansökningen kommer då att utgöra nyhetshinder i förhållande till den senare ingivna ansökningen. Skulle däremot den senare ingivna ansökningen inte behöva hemlighållas, bör enligt arbetsgruppens mening denna ansökan ändå få vila i avvaktan på den slutliga prövningen av den tidigare ingivna ansökningen. En alternativ lösning skulle vara att medge att patent beviljades på båda uppfinringarna. Detta skulle förutsätta ändringar i patentlagen. Arbetsgruppen anser att en sådan lösning inte bör övervägas innan tillräckliga erfarenheter vunnits av systemet med hemlighållande av patentansökningar. Arbetsgruppen framhåller i detta sammanhang att antalet hemliga patent och ansökningar om hemliga patent är mycket ringa. I slutet av år 1968 uppgick antalet gällande hemliga patent till 33 och antalet ansökningar om sådant patent till 44 medan det totala antalet patentansökningar som inges årligen är omkring 18 000.

2.3 Övriga frågor

2.3.1 *Formerna för lagstiftningen*

Arbetsgruppen crinrar om att den svenska kommittén för nordiska patent i en promemoria, som överlämnades i mars 1964 samtidigt med förslaget till ny patentlag, uttalade att FufL genom de revisioner som den har undergått inte längre representerar ett enhetligt system, vilket gör att lagen är svår att tillämpa i praktiken och att samordningen med den nya patentlagen inte kan anses tillfredsställande. Arbetsgruppen delar denna uppfattning och uttalar vidare att det också i flera andra avseenden finns behov av både saklig och formell överarbetning av gällande bestämmelser. Dessa förhållanden i förening med den särskilda omläggning som en utmönstring av systemet med hemliga patent innebär motiverar enligt arbetsgruppens mening att lagen ersätts med en helt ny lag om försvarsuppfinningar.

Den nya lagen bör enligt arbetsgruppen inledningsvis innehålla vissa grundläggande bestämmelser om begreppet försvarsuppfinning och om den särskilda granskningsnämnden för försvarsuppfinningar. Därefter bör följa två centrala avsnitt om svenska respektive utländska försvarsuppfinningar. Lagen bör slutligen innehålla vissa övriga bestämmelser om tystnadsplikt, straff för överträdelse av föreskrifter i lagen m. m.

Erfarenheten visar enligt arbetsgruppen att behovet av en lagstiftning om försvarsuppfinningar är permanent. Den nya lagstiftningens giltighetstid bör därför inte begränsas.

Det förslag till lagstiftning i ämnet som arbetsgruppen i enlighet härmed har lagt fram innehåller, utöver förslaget att systemet med hemliga patent skall ersättas av ett system med hemlighållande och vilandeförklaring av patentansökningar och de ändringar som föranleds härav, endast på enstaka punkter förslag till sakliga ändringar i gällande rätt. En redogörelse för dessa förslag lämnas i det följande.

2.3.2 Lagstiftningens tillämpningsområde

Arbetsgruppen föreslår att de nya reglerna om förbud mot offentliggörande och behandling av patentansökningar liksom f. n. skall omfatta uppfinningar som särskilt avser krigsmateriel. Det föreslås att i lagen tas in en definition av begreppet försvarsuppfinning innebärande att därmed förstås uppfinning som särskilt avser krigsmateriel och som är av betydelse för försvaret. Såvitt gäller begreppet uppfinning har arbetsgruppen inte funnit anledning till andra överväganden än som framgår av förarbetena till patentlagen. Uttrycket "som särskilt avser krigsmateriel" bör enligt arbetsgruppen ha samma innebörd som i FufL. Uppfinningen skall sålunda vara speciellt inriktad på att användas som krigsmateriel eller för sådan materiel. Lagen skall däremot inte vara tillämplig på en uppfinning som huvudsakligen nyttjas utanför detta område men som också kan användas för krigsmateriel. Av den föreslagna definitionen följer vidare att annan uppfinning än sådan som särskilt avser krigsmateriel inte är att anse som försvarsuppfinning även om den skulle vara av betydelse för försvaret.

Liksom f. n. bör Kungl. Maj:t få befogenhet att meddela bestämmelser om vad som i lagen avses med krigsmateriel. Arbetsgruppen erinrar om att detta begrepp förekommer i ett flertal författningar och där har getts sinsemellan olika betydelser. De författningar som avses är — förutom kungörelsen (1946: 765) angående vad med krigsmateriel skall förstås i lagen den 29 november 1946 (nr 722) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret — kungörelsen (1949: 614) angående förbud mot utförsel från riket av krigsmateriel, förordningen (1935: 395) om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m., kungörelsen (1949: 615) med vissa föreskrifter i anledning av förordningen den 20 juni 1935 (nr 395) om kontroll över tillverkningen

av krigsmateriel m. m., förordningen (1968: 430) om mervärdesskatt, luftfartslagen (1957: 297), kungörelsen (1961: 567) med närmare bestämmelser om befordran av krigsmateriel med luftfartyg och Kungl. Maj:ts reglemente den 22 juni 1950 angående materieltjänsten inom krigsmakten vid krig eller krigsfara (krigsmaterielreglementet).

Arbetsgruppen framhåller att krigsmaterielbegreppets innebörd självfallet blir beroende av ändamålet med de bestämmelser i vilka det förekommer. Det är dock önskvärt att begreppet bestäms i så få författningar som möjligt. När det gäller försvarsuppfinningslagen finner arbetsgruppen det lämpligast att begreppet ges samma innebörd som i 1949 års kungörelse angående förbud mot utförsel från riket av krigsmateriel. Enligt denna kungörelse avses med krigsmateriel den materiel som är upptagen i en särskild till kungörelsen fogad bilaga. Den i bilagan upptagna materielen motsvarar kraven på en klar avgränsning i förhållande till andra varuslag och har en, såvitt arbetsgruppen har kunnat bedöma, lämplig och ändamålsenlig omfattning. Genom en kontinuerlig översyn av förteckningen kan hänsyn tas till nya utvecklingslinjer på krigsmaterielområdet.

På en punkt innebär arbetsgruppens förslag en inskränkning av lagens tillämpningsområde i förhållande till gällande rätt. Bestämmelsen i 7 § första stycket FufL om rätt för staten till tvångslicens omfattar inte bara uppfinningar som avser krigsmateriel utan alla slag av uppfinningar. En förutsättning är dock att uppfinningen befinns vara av särskild betydelse för försvaret. Arbetsgruppen erinrar om att enligt 47 § PatL den som vill yrkesmässigt utnyttja en uppfinning, på vilken patent meddelats för annan, kan få tvångslicens om hänsynen till allmänt intresse av synnerlig vikt kräver det. Med hänsyn härtill behövs enligt arbetsgruppen inte någon särbestämmelse i försvarsuppfinningslagen som medger tvångslicens i fråga om uppfinningar som inte särskilt avser krigsmateriel.

2.3.3 Granskningsnämnden

Arbetsgruppen föreslår att bestämmelse tas in i lagen om att fråga om hemlighållande av försvarsuppfinning skall prövas av granskningsnämnden för försvarsuppfinningar. Vidare föreslås bestämmelser om nämndens sammansättning, om utseende av ledamöter, om beslutsföret och jäv. Motsvarande bestämmelser finns nu i tillämpningskungörelsen (1946: 764) till FufL. I förhållande till dessa innebär förslaget främst den ändringen att ersättare skall utses till det antal Kungl. Maj:t bestämmer. Beträffande nämndens sammansättning uttalar arbetsgruppen att det är angeläget att olika intressen blir allsidigt representerade i nämnden. Liksom nu bör i nämnden ingå representanter för näringslivet och företrädare för försvarets materielverk, försvarets forskningsanstalt och patentverket.

2.3.4 Granskningsperiodens längd

I överensstämmelse med gällande rätt föreslås att ansökan om patent på svensk försvarsuppfinning av patentmyndigheten skall hållas tillgänglig för granskningsnämnden, som utan dröjsmål skall pröva om uppfinningen är av sådan betydelse för försvaret att den även i fortsättningen bör hållas hemlig. Här granskningsnämnden inte meddelat beslut om fortsatt hemlighållande inom två månader efter det att ansökningshandlingar som tydligt visar ansökningens föremål har inkommit till patentmyndigheten, upphör enligt FufL förbudet att offentliggöra uppfinningen. Arbetsgruppen föreslår under hänvisning till önskemål från granskningsnämnden att denna tidsperiod förlängs till fyra månader. Visserligen försämras därigenom patentsökandens möjligheter att ansöka om patent på uppfinningen i utlandet. Om sådan ansökan inom tolv månader från ingivandet av ansökan i Sverige görs i stat som är ansluten till 1883 års Pariskonvention för skydd av den industriella äganderätten, kan nämligen på särskilt yrkande ansökan anses gjord samtidigt som den svenska ansökan. Arbetsgruppen framhåller att sökanden under granskningsperioden dock kan vidta förberedelser för en sådan ansökan utan att han behöver komma i konflikt med bestämmelserna om hemlighållande. Om han likväl kommer i svårigheter eller får vidkännas onyttiga kostnader, är detta en omständighet som kan beaktas i samband med fråga om ersättning enligt 13 § i arbetsgruppens förslag.

2.3.5 Patentansökan i annat land m. m.

Arbetsgruppen framhåller att möjligheter bör finnas att i utlandet exploatera en svensk försvarsuppfinning som skall hållas hemlig i Sverige. Detta förutsätter dock att garantier lämnas för sekretess även i den främmande staten. Frågan om tillstånd att söka patent utomlands måste anses vara av sådan betydelse att det bör meddelas av Kungl. Maj:t. I enlighet härmed föreslår arbetsgruppen att Kungl. Maj:t i fråga om svensk försvarsuppfinning som hålls hemlig i Sverige skall kunna förordna att patent får sökas utom riket på villkor att uppfinningen hemlighålls även i den främmande staten.

I detta sammanhang uppmärksammar arbetsgruppen även frågan om möjlighet till dispens från bestämmelserna om förbud mot att yppa hemlighållna försvarsuppfinning. Motiv för en sådan dispens kunde tänkas föreligga exempelvis i fall då ett svenskt industriföretag som dotterbolag åt ett utländskt företag utför utvecklingsarbete för moderbolagets räkning och resultatet av detta arbete innehåller försvarsuppfinning som skall hållas hemlig enligt försvarsuppfinningslagen. Arbetsgruppen anser emellertid inte tillräckliga skäl föreligga för att ett dispensförfarande i princip skulle kunna accepteras vare sig i detta eller i liknande fall.

2.3.6 Ersättning

De ersättningsbestämmelser som har tagits upp i arbetsgruppens förslag motsvarar i det väsentliga 10 § FufL. Arbetsgruppen har dock ansett det vara av värde att klarare än som nu är fallet skilja på ersättning i fall då beslut om fortsatt hemlighållande meddelats och i fall då uppfinningen exproprieras. Det anges sålunda att, om beslut meddelas om fortsatt hemlighållande av svensk försvarsuppfinning, ersättning skall utgå av allmänna medel för den skada eller olägenhet som beslutet medför. Meddelas beslut om expropriation, skall ersättning utgå av allmänna medel för utnyttjandet eller den rätt som avstås samt för den ytterligare skada eller olägenhet som beslutet medför.

2.3.7 Utländsk försvarsuppfinning

Enligt arbetsgruppens bedömande finns inte behov av sekretess för en ansökan om patent på utländsk försvarsuppfinning i annat fall än då uppfinningen är hemlig i ursprungslandet och enligt särskilt avtal mellan Sverige och detta land patent på uppfinningen får sökas i Sverige på villkor att den hemlighålls även i Sverige. Frågan om hemlighållande torde i regel aktualiseras av sökanden. Beslut om hemlighållande kan enligt arbetsgruppens mening inte anses ha sådan betydelse att det bör förbehållas Kungl. Maj:t. Beslutandecrätten har därför i förslaget tillagts granskningsnämnden. Handläggningen innebär visserligen ingen sakprövning men får likväl anses vara så betydelsefull att den inte bör överlämnas åt nämndens ordförande eller sekreterare. Intresset av att uppfinningen inte kommer till obehörigs kännedom här i landet innan nämnden meddelat beslut om hemlighållande tillgodoses enligt arbetsgruppens mening genom patentlagens ordinarie sekretessregler.

Man torde kunna utgå från att uppfinningens särskilda natur framgår av ansökningshandlingarna och att erforderliga säkerhetsåtgärder vidtas vid ärendets handläggning inom patentverket. Arbetsgruppen finner därför inte anledning att i sitt förslag ta in bestämmelser som motsvarar det nuvarande generella förbudet att offentliggöra eller eljest yppa utländsk försvarsuppfinning på vilken hemligt patent söks.

Får granskningsnämnden meddelande att utländsk försvarsuppfinning inte längre hålls hemlig i ursprungslandet, skall nämnden enligt arbetsgruppens förslag utan dröjsmål pröva om uppfinningen alltjämt skall vara hemlig i Sverige. Beslut om fortsatt hemlighållande får meddelas endast om särskilda skäl föreligger. Sådana särskilda skäl kan enligt arbetsgruppen föreligga, om det är olämpligt att avslöja för andra främmande makter, att svenska myndigheter eller företag har tillgång till uppfinningen.

Vissa av de bestämmelser som föreslås gälla beträffande svenska försvarsuppfinningar bör enligt arbetsgruppen tillämpas också på utländska försvarsuppfinningar. Härmed avses bestämmelserna om vilandeförkla-

ring av patentansökan, om tvångslicens och ersättning härför samt vissa processuella regler.

2.3.8 Övergångsbestämmelser

Arbetsgruppen föreslår att FufL upphör att gälla när den nya lagen träder i kraft. Förbud mot offentliggörande enligt den nya lagen bör inte avse uppfinning som vid lagens ikraftträdande inte längre hålls hemlig enligt FufL. Beslut om fortsatt hemlighållande som meddelats enligt FufL bör gälla som beslut enligt den nya lagen. Av praktiska skäl bör det anses som om beslutet meddelats vid den nya lagens ikraftträdande.

Arbetsgruppen föreslår vidare att ansökan om hemligt patent som är anhängig vid den nya lagens ikraftträdande skall behandlas och avgöras enligt FufL. Bestämmelserna i 8 och 9 §§ FufL föreslås alltså gälla för hemligt patent som har meddelats före den nya lagens ikraftträdande eller som har meddelats på grund av ansökan som ingivits dessförinnan.

3 Remissyttrandena

3.1 Allmänna synpunkter

Huvudpunkterna i arbetsgruppens förslag har godtagits av flertalet remissinstanser. De erinringar eller synpunkter som framförs rör i de flesta fall endast vissa delar av arbetsgruppens förslag men innefattar inte någon kritik mot grundtankarna i förslaget.

I några remissyttranden framförs dock mera långtgående invändningar mot förslaget. *Svenska uppfinnareföreningen*, *Svenska ingenjörssamfundet* och *TCO* ifrågasätter om det med hänsyn till det ringa antalet hemliga uppfinningar som hittills förekommit är motiverat med en särskild lagstiftning om försvarsuppfinningar. Ingenjörssamfundet tillägger att samhällets intressen bör kunna tillvaratas genom tillämpningsbestämmelser inom ramen för annan redan existerande lagstiftning. TCO och ingenjörssamfundet ifrågasätter om det inte vore bättre om samhällets intressen i fråga om hemliga uppfinningar tillvaratogs genom ett expropriationsförfarande.

Styrelsen för teknisk utveckling uttalar att, om man vill skapa särskilda möjligheter till hemlighållande av försvarsuppfinningar, det är nödvändigt att utforma ett förfarande som så litet som möjligt skadar såväl uppfinnarverksamheten och uppfinnaren som näringslivet i övrigt. En riktlinje för en lag på detta område måste vara, att den så litet som möjligt motverkar patentsystemets allmänna syfte att stimulera uppfinnarverksamheten. Den föreslagna lagen innehåller väsentliga inskränkningar i uppfinnarens eller uppfinningens ägares möjligheter att

utnyttja uppfinningen. De mycket betydelsefulla frågorna om den skada eller olägenhet, som beslut om hemlighållande av uppfinning kan medföra för uppfinnaren eller för samhället i övrigt, och om skadans eller olägenhetens relation till försvarets intresse av hemlighållande har inte behandlats av arbetsgruppen på ett tillfredsställande sätt. Styrelsen anser sig därför inte kunna tillstyrka att arbetsgruppens förslag läggs till grund för lagstiftning utan förordar att frågan om en ny lag görs till föremål för utredning av en mera allsidigt sammansatt kommitté. Liknande synpunkter anförs även av *Svenska uppfinnareföreningen*, *Svenska ingenjörssamfundet* och *TCO*. *TCO* framhåller att man av arbetsgruppens promemoria inte får någon uppfattning om vilken betydelse hittills gjorda hemliga uppfinningar har haft efter det att hemlighållandet upphört. Man kan dock förmoda att de delvis eller helt förlorat sitt värde på grund av teknikens utveckling. Möjligheten för uppfinnaren att skydda sitt alster utomlands ökar, om hemlighållande av patentansökan införs. Om detta är en fördel för uppfinnaren är emellertid ovisst, eftersom uppfinnaren har minimala möjligheter att bedöma värdet av uppfinningen utomlands och ringa chans att påverka exploateringen. Arbetsgruppens förslag innebär att uppfinnaren fortfarande kommer att sväva i ovisshet om vad uppfinningen kommer att vara värd, när den blir tillgänglig för civilt utnyttjande. Det kan visa sig, att värdet då är ringa, medan uppfinningen under sekretesstiden hade kunnat få stort värde. I detta fall måste det bli fråga om ersättning för den skada hemlighållandet har vållat, en bedömning som alltid är svår. För att i möjligaste mån undvika sådan skada, föreslår *TCO* att granskningsnämnden får befogenhet att bedöma det civila utnyttjandet av uppfinningen innan ställning tas till fortsatt hemlighållande. Under förutsättning att frågan utreds ytterligare föreslår *TCO* att det inom ramen för nuvarande lag vidtas åtgärder som provisoriskt tillfredsställer de önskemål som angivits av *TCO*. När det gäller frågan om fastställande av ersättning till uppfinnaren bör enligt *TCO*:s mening en nämnd inrättas som ges befogenhet att fatta för parterna bindande beslut. Denna skiljenämnd föreslås komma att till utseende och funktion likna industrins uppfinnarnämnd.

3.2 Upphörande av systemet med hemliga patent

Förslaget att ersätta systemet med hemliga patent med en ordning, enligt vilken patentansökningar hemlighålls och vilandeförklaras till dess sekretessen kan upphöra, tillstyrks av *Svea hovrätt*, *Stockholms tingsrätt*, *fortifikationsförvaltningen*, *försvarets forskningsanstalt*, *försvarets fabriksverk*, *kommerskollegium*, *handelskammaren i Göteborg*, *Skånes handelskammare*, *patent- och registreringsverket*, *granskningsnämnden för försvarsuppfinningar* och *Sveriges industriförbund*. Även *styrelsen för teknisk utveckling*, *Svenska industriens patentingenjörers förening*

och *Svenska uppfinnareföreningen* finner hemlighållande och vilande-förklaring av patentansökningar i och för sig vara att föredra framför beviljande av hemliga patent.

Svea hovrätt framhåller att ett system som medger förlängning av sekretesstiden för patentansökan bättre harmonierar med patentträtten i övrigt än ett system med hemliga patent. Emellertid torde arbetsgrup-pens förslag innebära ett försämrat rättsskydd för uppfinnaren. Gäl-lande rätt synes nämligen enligt hovrättens mening böra tolkas så att en av uppfinnaren väckt talan om intrång inte skall anses som ett brott mot förbudet att yppa uppfinningen. Redan ansökan om stämning i ett sådant mål torde med stöd av 36 § lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar jämförd med 13 § andra punkten FufL kunna sekretessbeläggas. En talan om intrång i den ensamrätt som hemligt patent medför ter sig emellertid inte särskilt praktisk, ef-tersom svårigheter torde föreligga att visa att den som påstås ha begått intrånget handlat uppsåtligen eller oaktsamt. Fastställsetalan enligt 63 § PatL låter sig lättare tänkas i relation till hemliga patent. En så-dan talan kan emellertid väckas inte bara av patenthavaren (första stycket) utan också mot honom (andra stycket). Det är därför tvek-samt om det skall anses vara en nackdel eller en fördel för patentha-varen att möjligheterna till fastställsetalan försvinner, om förslaget genomförs.

Överhuvud är enligt hovrättens uppfattning de betänkligheter som från rättsskyddssynpunkt kan anföras mot att ersätta hemliga patent med förlängd sekretessbehandling av patentansökningar knappast av sådan tyngd att de behöver påverka bedömningen av lagstiftningsären-det. Möjligen kunde det vara av intresse att före ett slutligt ställnings-tagande studera om problemet uppmärksammats i anglosaxisk rätt, som synes vara förebild för förslaget. Hovrätten finner dock för sin del det föreliggande materialet ge vid handen att skälen för det av arbets-gruppen föreslagna systemet väger tyngre än skälen för att bibehålla systemet med hemliga patent.

Även *Stockholms tingsrätt* påpekar att vissa nackdelar för uppfin-naren är förbundna med arbetsgruppens förslag, eftersom uppfinnaren går miste om möjligheten att vid intrång föra talan om patentintrång eller fastställsetalan enligt 63 § PatL. Vid behandlingen av förslaget bör därför enligt tingsrättens mening undersökas vilka möjligheter som står till buds för att skydda uppfinnaren i dessa hänseenden. Därvid skulle förslagsvis kunna tänkas en regel av innehåll att uppfinnare i fall, där ansökan om patent jämlikt 11 § i lagförslaget godkänts för utlägg-ning, har rätt till skadestånd av den som olovligen utnyttjar uppfin-ningen under förutsättning att uppfinningen inte befinnes sakna paten-terbarhet.

Skånes handelskammare påpekar att reglerna i 48 § PatL om tredje

mans rätt att erhålla tvångslicens för påbörjat utnyttjande synes kunna medföra negativa konsekvenser för innehavaren av en sekretessbelagd patentansökan.

Patent- och registreringsverket och granskningsnämnden för försvarsuppfindingar redogör i sina yttranden för olika nackdelar med det nuvarande systemet med hemliga patent. De framhåller att en viktig principiell anmärkning mot detta system är, att patent meddelas genom lagakraftägande beslut utan att patentlagens regler om offentlighet och uppbud har iakttagits. Den som menar att patent inte borde ha meddelats är därför hänvisad till att föra ogiltighetstalan inför domstol i stället för att göra invändning i administrativ ordning. Mot ett system med hemlighållande av patentansökan och uppskov med prövningen har tidigare särskilt anmärkts att därmed följde ovisshet som kunde bli ganska lång. Patentverket och granskningsnämnden framhåller att detta argument vid närmare analys inte synes bärkraftigt. Om man föreskriver att hemlighållen ansökan om patent på försvarsuppfinding skall vilandeförklaras först sedan den godkänts för utläggning, har å ena sidan patentverkets granskning medfört att icke patenterbara uppfindingar rensats bort genom avslag och avskrivning i samma mån som vid systemet med hemliga patent, varjämte å andra sidan sökanden enligt 19 § PatL inte kan ändra patentkraven i utvidgande riktning. Man har i allt väsentligt samma visshet i fråga om uppfinnarrätten som vid hemligt patent, och en för utläggning godkänd ansökan bör därför i ungefär samma mån som ett hemligt patent kunna läggas till grund för en uppgörelse om rätten till uppfindingen. Stor sannolikhet talar också för att ansökningen, om den utläggs, kommer att leda till patent i oförändrat skick. Enligt tillgänglig statistik görs nämligen invändning i endast omkring fem procent av de utlagda ansökningarna, och av invändningarna leder endast en del till avslag eller inskränkning av patentkraven. I de fall där hemlighållen ansökan blir avslagen efter invändning måste man f. ö. även räkna med att ett hemligt patent skulle ha blivit ogiltigförklarat av domstol. Patentverket och granskningsnämnden konstaterar sammanfattningsvis, att systemet med hemliga patent är behäftat med nackdelar av både principiell och praktisk natur, vilka inte återfinns hos ett väl avvägt system med hemlighållna vilandeförklarade patentansökningar. Detta system synes i sin tur inte lida av några väsentliga brister som inte också återfinns hos systemet med hemliga patent.

Svenska uppfinnareföreningen anser visserligen vilandeförklaringen av patentansökningar vara att föredra framför hemliga patent men utesluter inte att andra lösningar kunde tänkas. Om hemlighållande från militär synpunkt är klart motiverat, bör andra lösningar än patentsökning kunna ifrågakomma. Arbetsgruppen har dock inte redovisat någon undersökning med denna inriktning.

3.3 Kollision med senare ansökan

I frågan om förhållandet mellan en vilandeförklarad hemlig patentansökan och en senare ingiven ansökan rörande en likartad uppfinning ansluter sig *Svea hovrätt* till arbetsgruppens slutsats att den tidigare ansökningen bör hindra behandlingen av den senare ansökningen. Hovrätten tillägger att rättsinnehavaren av den senare ansökningen bör kunna få ersättning av allmänna medel för de olägenheter han lider till följd härav. Han bör också självständigt kunna begära prövning av frågan om hemlighållandet av den tidigare ansökningen.

Patent- och registreringsverket framhåller att granskningsarbetet i verket — bl. a. på grund av de särskilda säkerhetsbestämmelser som gäller för ansökningar avseende försvarsuppfinningar — inte kan bedrivas så att man har garantier för att kollision mellan innehållet i äldre hemliga patentansökningar och yngre icke hemliga ansökningar alltid uppmärksammas. I praktiken kan därför den yngre ansökningen gå till patent utan att det eventuella nyhetshindret har uppmärksamrats. Man kan inte heller bortse från risken att patent meddelas på sådant som är föremål för patentkrav i äldre hemlig ansökan. För att innehavaren av den yngre ansökningen inte skall riskera att hans patent blir ogiltigt, kunde övervägas att i någon form stadga uttryckligt undantag från nyhetsregeln i 2 § andra stycket andra punkten PatL, när det gäller ansökningar som beläggs med försvarssekretess utöver den i 22 § PatL angivna tiden av 18 månader. Enligt verkets mening bör dock en sådan speciell lösning för kollision med hemliga försvarsuppfinningar inte sökas. Som arbetsgruppen framhållit måste kollisionsrisken bedömas som obetydlig. Enligt verkets erfarenhet har hemligt patent utgjort äldre rätt i förhållande till icke hemlig ansökan endast någon enstaka gång under mer än två årtionden. Man bör dock inte bortse från att nyhets hinder enligt nya PatL träffar i en betydligt vidare krets än äldre rätt enligt den tidigare gällande patentförordningen. Patentverket framhåller vidare att frånvaron av regler om äldre rätt i PatL kan medföra en viss konsekvens i fråga om skyddstiden. Om en försvarsuppfinning inte är känd ens när patenttiden för ett hemligt patent eller en hemlig patentansökan närmar sig sitt slut, kan patenthavaren resp. sökanden inge ny ansökan för samma uppfinning och därmed få skydd under en ny 17-årsperiod utan att det gamla patentet eller den gamla ansökningen hindrar detta. Någon allvarlig praktisk nackdel kan detta förhållande dock knappast anses medföra.

Svenska patentombudsforeningen finner det betänkligt att, när en hemlig ansökan inte längre skall hållas hemlig, ansökningen skall vara nyhets hinderande från ansöknings- eller prioritetsdagen, speciellt i förhållande till en yngre ansökan som inte är hemlig och som sålunda kan leda till patent innan den hemliga ansökningen förlorar sin sekretess. Föreningen finner det mera tilltalande, att innehållet i en hemlig an-

sökan inte skall anses som känt förrän från den dag då den inte längre skall vara hemlig och att ansökningen alltså inte skall vara nyhetshindrande förrän från denna dag. Om dubbelpatent beviljas, borde patentens giltighet kunna avgöras enligt tidigare regler om äldre rätt. Nyhetsreglen i 2 § andra stycket andra punkten PatL skulle sålunda i detta avseende sättas ur spel.

3.4 Övriga frågor

Två remissinstanser uttalar sig särskilt om lämpligheten av att begränsa *lagens tillämpningsområde* till krigsmateriel.

Överbefälhavaren framhåller att innebörden av begreppet krigsmateriel varierar i olika länder. En i ursprungslandet sekretessbelagd uppfinning kan således vara av stort intresse för vårt försvar även om den inte faller inom begreppet krigsmateriel i svensk lags mening. Försvarets utnyttjande av uppfinningen kan i ett sådant fall försvåras eller t. o. m. omintetgöras, om hemligt patent inte kan beviljas i Sverige. *Granskningsnämnden för försvarsuppfinningar* förklarar det vara tillfredsställande att lagförslaget beränsats till enbart uppfinningar på krigsmaterielområdet. Nämnden påpekar att nu gällande lag avser både krigsmaterieluppfinningar och, i 7 § första stycket, vilka som helst andra uppfinningar som är av särskild betydelse för försvaret.

Stockholms tingsrätt ifrågasätter i fråga om *krigsmaterielbegreppet* om det bör överlåtas åt administrativ myndighet att avgöra vad som skall avses med krigsmateriel. Betydelsen av denna fråga talar för att bestämmelserna härom tas in i lagen. Det synes vidare opraktiskt att anknyta till 1949 års kungörelse angående förbud mot utförsel från riket av krigsmateriel, eftersom denna kungörelse redan ändrats flera gånger och sannolikt med hänsyn till den snabba utvecklingen på krigsmaterielområdet kommer att ytterligare ändras. Tingsrätten finner det i stället ändamålsenligt att i lagen fånga krigsmaterielbegreppet i mera allmänna ordalag, närmast efter förebild av krigsmaterielreglementet. *Svea hovrätt* anknäver till tingsrättens yttrande och förklarar det vara i princip riktigt att söka i lagen fånga krigsmaterielbegreppet i allmänna ordalag. Emellertid måste i detta fall en definition eller beskrivning direkt i lagen sannolikt bli så allmän att den knappast fyller någon funktion. Det av tingsrätten åberopade krigsmaterielreglementet ger belägg härför. Hovrätten är därför böjd för att förorda den av arbetsgruppen föreslagna lösningen att hänvisa till 1949 års kungörelse, trots att hovrätten är medveten om att förbud mot utförsel kan föranledas av skäl som är försvarsuppfinningslagen ovidkommande.

Fortifikationsförvaltningen upplyser att av de materielslag, för vilka ämbetsverket är förvaltningsmyndighet, endast maskeringsmateriel och viss befästningsmateriel enligt tillämpningskungörelsen till den nuvaran-

de försvarsuppfinningslagen är att betrakta som krigsmateriel. Inga uppfinningar eller patent rörande dessa materielslag är emellertid f. n. hemliga. Fortifikationsförvaltningen har ingen erinran mot förslaget att definiera krigsmaterielbegreppet genom hänvisning till 1949 års kungörelse. En förutsättning härför är dock att den till kungörelsen fogade förteckningen kompletteras med angivna maskerings- och befästningsmateriel, såvida dessa materielslag alltjämt anses behöva sekretesskydd. Även *försvarets fabriksverk* anser det lämpligt att begreppet krigsmateriel ges samma innebörd som i 1949 års kungörelse.

Patent- och registreringsverket och granskningsnämnden för försvarsuppfinningar framhåller att det vore önskvärt om definitionen av begreppet krigsmateriel å ena sidan — ur uppfinnarens synpunkt — kunde ges en klar avgränsning mot andra varuslag och samtidigt å andra sidan — ur försvarets synpunkt — kunde täcka även tänkbara utvecklingslinjer på krigsmaterielområdet. Dessa båda synpunkter kan emellertid knappast helt förenas, utan man torde få nöja sig med en definition som i möjligaste mån fyller det förstnämnda kravet och kontinuerligt reviderar denna så att även den sistnämnda synpunkten blir tillgodosedd. Verket och nämnden drar den slutsatsen att de nämnda synpunkterna synes ha tillgodosetts på ett rationellt sätt genom arbetsgruppens förslag att anknyta definitionen till krigsmaterielbegreppet i bestämmelserna om utförelse ur riket av krigsmateriel.

Granskningsnämnden för försvarsuppfinningar framhåller att den av arbetsgruppen föreslagna definitionen av begreppet *försvarsuppfinning* och den därav föranledda systematiken medför vissa problem. Det första kriteriet, att uppfinningen avser krigsmateriel, bör enligt nämnden såväl uppfinnaren/patentsökanden som patentverket och granskningsnämnden kunna bilda sig en uppfattning om med ledning av gällande bestämmelser. I vad mån en krigsmaterieluppfinning är av betydelse för försvaret och alltså utgör en försvarsuppfinning är däremot en fråga som granskningsnämnden besvarar efter att vid behov ha konsulterat sina militära sakkunniga. Det är enligt nämnden tveksamt om patentverket kan avgöra vilka ansökningar som skall hållas tillgängliga för nämnden. I praktiken torde patentverket komma att tillhandahålla alla ansökningar som kan avse försvarsuppfinningar, dvs. alla som avser krigsmateriel. Kommerskollegium framför liknande synpunkter.

De föreslagna bestämmelserna om *granskningsnämnden* har inte föranlett några erinringar under remissbehandlingen.

En rad olika remissinstanser kritiserar förslaget att förlänga den *granskningsperiod*, efter vilken uppfinning upphör att vara hemlig, om granskningsnämnden inte har fattat beslut om fortsatt hemlighållande.

Patent- och registreringsverket och granskningsnämnden för försvarsuppfinningar erinrar om att granskningsnämnden i skrivelse den 12 december 1967 anförde, att de i FufL stadgade tidsfristerna i många fall

har visat sig vara för korta, och föreslagit, att den för svenska försvarsuppfindingar stadgade fristen om två månader skulle utsträckas till tre. I 7 § i sitt förslag har emellertid arbetsgruppen gått ett steg längre och utan närmare motivering utsträckt tiden till fyra månader. Eftersom det för den enskilde är synnerligen angeläget att så snart som möjligt få besked om han i förevarande hänseende har fri förfoganderätt till sin uppfinning eller inte, anser verket och nämnden att man inte utan övertygande motivering bör utsträcka fristen längre än nämnden föreslagit eller till tre månader. Verket framhåller vidare att tidsfristen bör ses i samband med de i 9 § andra stycket i arbetsgruppens förslag upptagna fristerna om tillsammans sex månader. Det bör tillses, att den tid om 12 månader varunder konventionsprioritet åtnjuts inte blir nästan helt konsumerad.

Aven *kommerskollegium, handelskammaren i Göteborg, Skånes handelskammare, Sveriges industriförbund och svenska industriens patentingenjörers förening* framhåller att de av arbetsgruppen föreslagna tidsfristerna kan medföra ogynnsamma verkningar med hänsyn till prioritetstidsfristen för sökande av patent i utlandet. *Handelskammaren i Göteborg, Skånes handelskammare och Sveriges industriförbund* förordar allmänt att den föreslagna tidsfristen förkortas. *Svenska industriens patentingenjörers förening* ifrågasätter om inte tidsfristen kunde sättas till tre månader. Även *styrelsen för teknisk utveckling* påpekar att den av arbetsgruppen föreslagna förlängningen av granskningsperioden till fyra månader motiverats med önskemål från granskningsnämnden, fastän nämnden föreslagit en förlängning med endast en månad. Styrelsen finner det angeläget att möjligheterna undersöks att underlätta granskningsnämndens prövning, t. ex. genom förstärkning av dess resurser så att en förlängning av tiden utöver nu gällande två månader inte behövs.

Vad angår utgångspunkten för tidsfristen anför *patent- och registreringsverket och granskningsnämnden för försvarsuppfindingar* vissa synpunkter. De påpekar att fristen enligt arbetsgruppens förslag skall räknas från den tidpunkt då sådana ansökningshandlingar inkommit till patentmyndigheten att ansökningens föremål tydligt framgår av dem. Denna formulering är hämtad från FufL och går slutligen tillbaka till 9 § i 1884 års patentförordning, som handlade om kollision mellan patentsökningar. Den valda formuleringen kan i sig själv inte anses ge patentsökanden eller granskningsnämnden någon konkret vägledning. Enligt mångårig praxis anses emellertid nämnda tidpunkt infalla, när beskrivning med tillhörande ritning och patentkrav på svenska inkommit. Eftersom det inte synes föreligga behov av att behålla en formell överensstämmelse med den numera upphävda patentförordningen, bör bestämmelsen i stället knytas till terminologin i patentlagen och patentkungörelsen. Det kan sålunda anges att uppfinningen inte längre skall

vara hemlig, om beslut om fortsatt hemlighållande enligt 6 § inte meddelats inom tre månader efter det att beskrivning över uppfinningen med tillhörande ritning och patentkrav på svenska inkommit till patentmyndigheten.

Arbetsgruppens förslag till bestämmelse, i huvudsak motsvarande 4 § FufL, om *statens övertagande av rätt till svensk försvarsuppfinning* på begäran av uppfinnaren eller hans rättsinnehavare, föranleder vissa uttalanden av *styrelsen för teknisk utveckling*. Styrelsen påpekar att det i 4 § FufL angivna förfarandet för statens övertagande av uppfinning genom "beslut om expropriation eller annorledes" ändrats i arbetsgruppens förslag (9 §) till att avse "förvärv" utan angivande av expropriation som den primära förvärvsmetoden. Ändringen har inte motiverats av arbetsgruppen och dess konsekvenser för uppfinnaren kan vara betydande, bl. a. då han skall föra talan i ersättningsfrågor. Styrelsen anför vidare att det i den föreslagna bestämmelsen finns ett moment, som synes innebära ovisshet i fråga om vad den totala prövningstiden blir i fall då uppfinnaren eller hans rättsinnehavare begär att staten skall övertaga uppfinningen. Nämnden skall nämligen därvid på nytt pröva frågan om uppfinningens hemlighållande. Ändamålet med denna prövning synes oklart, och någon tidsfrist för prövningen har inte angetts.

Försvarets materielverk ifrågasätter, om inte tidsfristen för statens förvärv av uppfinningar bör räknas från och med den dag uppfinnaren eller hans rättsinnehavare ingivit framställning till granskningsnämnden om statens övertagande av uppfinningen. För att bereda staten tillräcklig prövningstid bör tidsfristen vid sådant förhållande bestämmas till fyra månader. Materielverket anser det vidare angeläget att inte bara statens förvärv av all rätt till uppfinningen utan även statens förvärv av nyttjanderätten till uppfinningen skall ges den effekten att sekretessen bibehålls.

Även i andra remissyttranden berörs frågan om längden av den tidsfrist som skall gälla för statens övertagande av uppfinningen. *Fortifikationsförvaltningen* föreslår att den primära tidsfristen om tre månader ökas till fyra månader. Ämbetsverket anför som motivering att fallet torde vara jämförligt med det fall som avses i 5 § lagen om rätten till arbetstagares uppfinningar och därför synes böra regleras på motsvarande sätt. En kortare tidsfrist än den som föreslagits av arbetsgruppen förordas däremot av *kommerskollegium*, *handelskammaren i Göteborg*, *Skånes handelskammare*, *Sveriges industriförbund* och *svenska industriens patentingenjörers förening*, vilka särskilt pekar på att den föreslagna tidsfristen tar en alltför stor del av prioritetåret i anspråk. Svenska industriens patentingenjörers förening ifrågasätter om inte den tid, varmed Kungl. Maj:t kan förlänga den primära tidsfristen, kunde sättas till två månader utan nämnvärd olägenhet för granskande myndigheter.

Beträffande förslaget att särskilt medgivande till att *hemlig försvars-*

uppfinning patentsöks i annat land skall kunna meddelas av Kungl. Maj:t framhåller *patent- och registreringsverket* och *granskningsnämnden för försvarsuppfinningar* att frågan om rätten att söka patent utomlands på svensk försvarsuppfinning har visat sig ofta vara känslig och av stor betydelse. Det är därför lämpligt att beslutanderätten förbehålls Kungl. Maj:t.

Stockholms tingsrätt erinrar att uppfinning, som gjorts av utländsk medborgare vid helt tillfälligt besök i Sverige, enligt förslaget skall anses som svensk försvarsuppfinning och omfattas av förbudet att offentliggöra uppfinningen. Det synes enligt tingsrättens uppfattning vara tveksamt, om i svensk lag bör uppställas förbud mot att en uppfinning av sådant slag patentsöks utom riket utan Kungl. Maj:ts förordnande.

Sveriges industriförbund påpekar att det är omöjligt för en sökande att åstadkomma några fullständiga garantier för att en uppfinning hemlighålls i en främmande stat. De enda åtgärder han kan vidta är att välja ett såsom pålitligt ansett patentombud och ge denne erforderliga instruktioner. Valet av patentombud är emellertid i många fall vanskligt, och mot bakgrunden härav har uttalats önskemål om att staten genom sina konsulat och beskickningar från fall till fall skulle kunna biträda genom rådgivning vid val av lämpligt patentombud. Vidare anför förbundet att från industrihåll har påpekats önskvärdheten av att svenskt industriföretag får rätt att delge utländsk intressent svensk försvarsuppfinning under förutsättning att tillfredsställande garantier kan lämnas för uppfinningens hemlighållande i landet i fråga. Svensk industris möjligheter att deltaga i internationellt samarbete kan eljest komma att minska. Arbetsgruppen finner dock utan motivering tillräckliga skäl inte föreligga för dispens från förbudet att yppa hemlighållen svensk försvarsuppfinning vare sig i koncernförhållanden eller i liknande fall. Med hänsyn till den betydelse som en dispensmöjlighet tillmäts inom svensk industri, hemställer förbundet att denna fråga ytterligare utreds. Även *Svenska industriens patentingenjörers förening* berör i sitt yttrande frågan om en eventuell rätt för svensk intressent att yppa svensk försvarsuppfinning för utländsk intressent under förutsättning att tillfredsställande garantier kan lämnas för uppfinningens hemlighållande i utlandet. Föreningen framhåller att avsaknaden av sådan rätt kan komma att innebära ett handikapp för svensk industri i det internationella samarbetet.

I fråga om de föreslagna *ersättningsbestämmelserna* framhåller *styrelsen för teknisk utveckling* att ersättning enligt förslaget synes kunna utgå endast då beslut om fortsatt hemlighållande meddelas, däremot inte för de svårigheter eller onyttiga kostnader som kan bli en följd av hemlighållandet under prövningstiden för uppfinning, som därefter inte längre skall vara hemlig.

Svea hovrätt har som nämnts tidigare riktat uppmärksamheten på de olägenheter som kan drabba rättsinnehavaren av en senare kolliderande

patentansökan, vilken vilandeförklaras endast av det skälet att den tidigare ansökningen skall hållas hemlig. Hovrätten framhåller att även den senare patentsökanden bör vara berättigad till ersättning av allmänna medel och att detta synes böra uttryckligen anges i motiven.

Beträffande de föreslagna reglerna om *utländsk försvarsuppfinding* erinrar *överbefälhavaren* om att möjligheterna för en utländsk patent-sökande att få sin ansökan sekretessbelagd i Sverige enligt förslaget tycks vara begränsade till de fall, där vi har särskilt sekretessavtal angående patentansökningar med ursprungslandet. Detta är en från försvarets synpunkt olämplig inskränkning, eftersom under överskådlig tid möjligheterna till inköp av sekretessbelagd utländsk krigsmateriel måste hållas öppna. Förutsättningarna för en överenskommelse med utländsk makt om köp av hemlig materiel är, att den aktuella materiellens konstruktion, prestanda m. m. kan erhålla samma sekretesskydd i Sverige som i ursprungslandet. Krav på hemliga patent kan därför resas av säljaren. Den begränsning, som lagförslaget innebär, kan inte tillstyrkas av överbefälhavaren, eftersom det utesluter ett stort antal tänkbara leverantörer, med vilkas regeringar Sverige inte har särskilda sekretessavtal.

Försvarets civilförvaltning framhåller att det finns vissa avtal mellan Sverige och andra länder som avser utbyte av informationer och annat samarbete på det militärtekniska området utan att frågan om hemlighållande av patentansökan och formerna härför närmare behandlas i avtalen. Avtalen innehåller emellertid föreskrifter om sekretess och tystnadsplikt och för att denna skall kunna iakttagas måste, om informationen avser en uppfinning som patentsöks, även patentansökningen handläggas under sekretess. För att täcka även sådana fall, synes 14 § i arbetsgruppens förslag böra omformuleras så, att den inte avser uppfinning som enligt överenskommelse mellan Sverige och annat land får patentsökas i Sverige på villkor att den hemlighålls även här utan i stället uppfinning som enligt överenskommelse mellan Sverige och annat land får delgivas svensk vederbörlig myndighet på villkor att den i Sverige åtnjuter skydd mot obehörigt yppande som närmast motsvarar det skydd som tillkommer den i ursprungslandet.

Patent- och registreringsverket och *granskningsnämnden för försvarsuppfindingar* erinrar om att hemlighållande av utländsk försvarsuppfinding enligt FufL måste underställas Kungl. Maj:ts prövning. På grund av ingångna avtal med främmande länder har dock frågan om hemlighållande av dessa uppfinningar i regel blivit rent formell. Det synes därför riktigt att, som arbetsgruppen föreslagit, flytta beslutanderätten till granskningsnämnden.

Granskningsnämnden påpekar, att det beträffande utländska försvarsuppfindingar inte föreslås någon tidsfrist, inom vilken granskningsnämnden har att ta ställning till frågan om hemlighållande. Som arbetsgruppen framhåller, torde frågan i regel aktualiseras genom sökandens

egen försorg. Gällande överenskommelser med andra länder förutsätter att patentansökningar på nu avsedda uppfinningar inges i särskild ordning, och då hinner granskningsnämnden besluta innan ansökningen blir allmänt tillgänglig enligt 22 § PatL. Tidpunkten härför kan vid åberopad prioritet infalla sex månader efter inlämnandet i Sverige. Svårigheter kan emellertid uppstå om ansökningen inlämnas som en vanlig patentansökan och sökanden sedermera, kanske någon dag innan den blir offentlig enligt 22 § PatL, begär att den skall hemlighållas. Offentlighetsreglerna i PatL måste i sådant fall tillämpas i vanlig ordning, och sökanden får ta konsekvenserna om granskningsnämnden på grund av hans dröjsmål med att inkomma med begäran om hemlighållande inte hinner ta ställning därtill i tid. Om beslutanderätten överlämnades åt granskningsnämndens ordförande eller sekreterare, skulle beslut kunna fattas snabbare och en del svårigheter därigenom undvikas. Arbetsgruppen har emellertid ansett den i regel rent formella prövningen av dessa ärenden så betydelsefull att den bör stanna hos nämnden och granskningsnämnden har för sin del ingen crinran mot detta förslag.

Arbetsgruppen har i sitt förslag tagit in en bestämmelse (17 §) om *förbud mot obehörigt utnyttjande eller yppande* av vad som erfarits med stöd av bestämmelserna i lagen som i huvudsak motsvarar 11 § FufL. *Stockholms tingsrätt* framhåller med anledning härav att förslaget om förbud mot yppande torde vara obehövt med hänsyn till att 4 och 14 §§ i arbetsgruppens förslag innehåller regler om förbud mot yppande, vilka torde gälla generellt. Vad angår förslaget om förbud mot obehörigt utnyttjande, bör enligt tingsrättens mening även detta gälla generellt och inte vara begränsat till fall då någon till följd av bestämmelserna i lagen fått kännedom om uppfinning som avses där.

Med anledning av att arbetsgruppen föreslagit en bestämmelse (20 §), i vilken erinras om att 3 och 4 §§ *sekretesslagen* och med stöd därav meddelade föreskrifter gäller i fråga om förbud mot att lämna ut uppgift i hemlig handling om försvarsuppfinning uttalar *offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén* att hänvisningen till sekretesslagen i och för sig är överflödigt, eftersom denna lag ändå måste beaktas. Mot hänvisningen kan anmärkas, att även andra paragrafer i lagen, t. ex. 34 §, kan vara tillämpliga på handlingar i patentärenden. Vid en ändring av sekretesslagen eller i samband med ny lagstiftning om offentlighet och sekretess medför en hänvisning onödigt besvär. Kommittén förordar därför, att den föreslagna hänvisningsbestämmelsen utgår. Även *Svea hovrätt* ifrågasätter om hänvisningen är behövlig eller lämplig.

Patent- och registreringsverket och *granskningsnämnden för försvarsuppfinningar* delar uppfattningen att det föreligger ett behov av en helt ny lag i ämnet med hänsyn till att FufL efter upprepade revisioner blivit mycket svåröverskådlig och ej heller anpassats till den nya patentlagens terminologi och systematik. Dessa remissinstanser instämmer också i ar-

betsgruppens uttalande att erfarenheten visar att det föreligger ett behov av en *permanent lagstiftning*.

Stockholms tingsrätt anför beträffande förslaget till *övergångsbestämmelser* att det med hänsyn till det ringa antalet ansökningar om hemligt patent torde saknas vägande skäl att inte låta även de vid ikraftträdandet inläggande ansökningarna behandlas enligt den nya lagen.

4 Föredraganden

4.1 Allmänna synpunkter

Särskild lagstiftning avsedd att garantera sekretessen kring uppfinningar av betydelse för försvaret och att göra det möjligt för staten att utnyttja sådana uppfinningar infördes i vårt land första gången 1942. Efter andra världskrigets slut sågs lagstiftningen över i syfte att anpassa den till fredsförhållanden och som ett resultat härav antogs år 1946 den nu gällande lagen (1946: 722) om försvarsuppfinningar (FufL). Med hänsyn till att det ansågs tveksamt om det förelåg behov av en lagstiftning i fredstid och vilka regler som borde gälla gjordes lagstiftningen provisorisk. Genom att lagen upprepade gånger har förlängts har den emellertid fått en alltmer permanent karaktär. Lagen gäller nu t. o. m. den 31 december 1971.

Det har med tiden framstått som alltmer nödvändigt att göra en allmän översyn av lagen. Under den tid FufL har varit i kraft har den ändrats flera gånger. Den har därmed kommit att förete vissa brister i systematiskt avseende som gjort den svårhanterlig i den praktiska tillämpningen. Önskemål har också förts fram om vissa sakliga ändringar i lagen.

Med anledning härav uppdrog dåvarande chefen för justitiedepartementet i januari 1968 åt en arbetsgrupp inom departementet att företa en begränsad översyn av FufL.

Det förslag till ny lag om försvarsuppfinningar som arbetsgruppen numera har lagt fram har fått ett övervägande positivt mottagande vid remissbehandlingen. Den viktigaste av de sakliga nyheter arbetsgruppen har föreslagit, nämligen att hemliga patent inte längre skall meddelas utan att ansökningar om patent på försvarsuppfinningar i stället skall vilandeförklaras i avbidan på att de kan offentliggöras, har tillstyrkts av samtliga remissinstanser som har uttalat sig i detta hänseende. Även i övrigt har arbetsgruppens förslag i huvudsak godtagits. Några remissinstanser har emellertid ifrågasatt om det bl. a. med hänsyn till den ringa frekvensen av hemliga patent, som har meddelats enligt den nu gällande lagen, överhuvud är nödvändigt att ha en särskild lagstiftning om försvarsuppfinningar. Oavsett frekvensen av sådana uppfinningar är det emellertid enligt min mening uppenbart att det

emellanåt uppstår behov av att med hänsyn till försvarets intressen kunna undanta en uppfinning från den offentlighet som följer av patentlagens föreskrifter. Den mest ändamålsenliga metoden att nå detta resultat synes mig vara att i en särskild lag om försvarsuppfinningar föreskriva undantag från vissa bestämmelser i patentlagen och meddela bestämmelser om erforderlig sekretess.

Några remissinstanser har hävdat att förslaget i föreliggande skick inte bör läggas till grund för lagstiftning utan att en ny och mera omfattande utredning bör ske. De har särskilt anfört att frågorna om den skada eller olägenhet som hemlighållandet av uppfinningar medför för samhället och uppfinnaren och om skadans eller olägenhetens relation till försvarets intresse av hemlighållande inte har behandlats tillfredsställande av arbetsgruppen.

Med anledning av denna remisskritik vill jag till en början framhålla, att när ställning tas till frågan om en försvarsuppfinning skall hållas hemlig eller inte, det givetvis är av största vikt att en avvägning sker mellan å ena sidan intresset från försvarssynpunkt av att uppfinningen hålls hemlig och å andra sidan intresset av att den tekniska utvecklingen inte onödigt hämmas. Om en uppfinning huvudsakligen avser krigsmateriel men också är av betydelse för den tekniska utvecklingen på det civila området bör uppfinningen kunna hållas hemlig bara om det från försvarssynpunkt är ett väsentligt intresse att uppfinningen hålls hemlig.

Redan den nuvarande lagstiftningen har tillämpats restriktivt. Under de senaste åren har granskningsnämnden meddelat beslut om hemlighållande av svensk försvarsuppfinning år 1968/69 i ett fall, år 1969/70 i åtta fall och år 1970/71 i 11 fall. För jämförelsens skull kan nämnas att det totala antalet inkomna ansökningar om patent under dessa år uppgick till 18 400, 18 158 resp. 17 858 samt att antalet ansökningar som enligt FufL granskades av nämnden uppgick till 71, 117 resp. 86. Det totala antalet hemliga patent som var i kraft i december 1970 uppgick till 39. Arbetsgruppen föreslår inte att möjligheterna att hemlighålla försvarsuppfinningar skall vidgas. Under dessa förhållanden anser jag att en ytterligare utredning av frågan om verkningarna av lagens tillämpning för samhället i stort inte behövs. Jag avser emellertid att i det följande föreslå att lagen utformas på sådant sätt att det klarare än som nu är fallet framgår, att möjligheten att hemlighålla uppfinning bör tillgripas bara i undantagsfall och när väsentliga försvarsintressen påkallar det.

Om en krigsmaterieluppfinning är av den betydelse för försvaret att den bör hemlighållas, kan uppfinnarens intressen tillgodoses genom att han antingen ges möjlighet att begära att rätten till uppfinningen övertas av staten mot ersättning eller genom att han får ersättning för den skada som hemlighållandet medför. Bestämmelser härom finns redan i

FuFL och i huvudsak motsvarande bestämmelser föreslås av arbetsgruppen i den nya lagen. Det är givet att det kan ställa sig svårt att uppskatta vad en uppfinning kan vara värd resp. vilken skada som ett hemlighållande kan innebära. Det torde emellertid inte vara möjligt att i lag meddela närmare bestämmelser till ledning vid ersättningsberäkningen. Liksom i andra fall när det gäller skadeståndsberäkning får det överlåtas åt de tillämpande myndigheterna att göra denna bedömning med hänsyn tagen till omständigheterna i varje särskilt fall och med ledning av den rättspraxis som kan ha utbildats på detta och angränsande rättsområden. Det kan i detta sammanhang nämnas att enligt uppgift från Stockholms tingsrätt, som är enda domstol i första instans i mål om ersättning enligt FuFL, icke något sådant mål har förekommit under de senaste tio åren. Även om några säkra slutsatser inte kan dras av detta förhållande är det dock ett starkt indicium på att de nuvarande ersättningsreglerna visat sig vara tillfredsställande.

Av de skäl som jag nu har anfört anser jag att något behov av ytterligare utredning inte föreligger. I likhet med flertalet remissinstanser finner jag att arbetsgruppens förslag är väl ägnat att läggas till grund för lagstiftning.

4.2 Lagstiftningens tillämpningsområde

Bortsett från en bestämmelse, som jag strax skall beröra, är den nu gällande lagen tillämplig bara på uppfinning som särskilt avser krigsmateriel. Beträffande sådan uppfinning råder ett principiellt förbud mot offentliggörande. Söks patent på en krigsmaterieluppfinning skall granskningsmyndigheten eller, i fråga om utländsk försvarsuppfinning, Kungl. Maj:ts pröva om uppfinningen är av sådan betydelse för försvaret att den bör hållas hemlig. Också bestämmelserna om hemligt patent gäller enbart krigsmaterieluppfinningar. Vad som skall avses med krigsmateriel i lagen framgår av en särskild kungörelse.

När det gäller Kungl. Maj:ts befogenhet att förordna att en uppfinning skall få utnyttjas för statens räkning är emellertid tillämpningsområdet något mera vidsträckt. Sådant förordnande kan meddelas även i fråga om uppfinning som huvudsakligen avser civila ändamål, om nämligen uppfinningen befinnes vara av särskild betydelse för försvaret. Möjlighet för staten att överta hela rätten till en uppfinning föreligger dock bara i fråga om uppfinning som avser krigsmateriel.

Arbetsgruppen föreslår att rätten att exproprieras nyttjanderätten till en uppfinning skall begränsas till att gälla krigsmaterieluppfinningar. För egen del ansluter jag mig till detta förslag. Något praktiskt behov av en bestämmelse om rätt för staten att exproprieras nyttjanderätten till andra slag av uppfinningar torde inte föreligga. Den nuvarande möjligheten att besluta om sådan expropriation torde inte ha tillämpats vid

något tillfälle, i varje fall inte under senare år. Någon erinran mot arbetsgruppens förslag har inte heller förts fram under remissbehandlingen. Med hänsyn till dessa förhållanden anser jag mig kunna godta förslaget att möjligheten att exproprierade nyttjanderätten till uppfinningar begränsas till att gälla krigsmaterieluppfinningar. Jag vill också framhålla att 47 § patentlagen (PatL) gör det möjligt för staten att, sedan patent på en uppfinning har meddelats, erhålla tvångslicens på uppfinningen, om hänsyn till allmänt intresse av synnerlig vikt kräver det.

Den ståndpunkt jag sålunda intagit leder till att tillämpningsområdet för samtliga bestämmelser i lagen kommer att avse endast krigsmaterieluppfinningar. Med en sådan avgränsning av tillämpningsområdet blir det av särskild betydelse hur krigsmaterielbegreppet bestäms. Som jag nämnde åligger det enligt FufL Kungl. Maj:t att i administrativ ordning utfärda bestämmelser om vad som skall avses med krigsmateriel i lagen. Härigenom har det blivit möjligt att kontinuerligt anpassa lagstiftningen till den tekniska utvecklingen. Arbetsgruppen har föreslagit att denna ordning behålls och förslaget har godtagits av flertalet remissinstanser. Även jag ansluter mig till arbetsgruppens förslag. Det kan knappast vara godtagbart att, såsom har föreslagits av Stockholms tingsrätt, i lagen definiera krigsmaterielbegreppet i allmänna ordalag. Med hänsyn till att lagen uppställer ett straffsanktionerat förbud mot offentliggörande av uppfinning som avser krigsmateriel är det nödvändigt att lagens tillämpningsområde kan fastställas så exakt som möjligt. En allmän definition kan inte fylla detta krav. Den snabba tekniska utvecklingen på detta område medför att begreppets närmare innebörd allt som oftast måste revideras. Med hänsyn härtill är det enligt min mening lämpligast att bestämmelser om vilka slag av krigsmateriel som skall omfattas av lagen även i fortsättningen utfärdas i administrativ ordning.

Med anledning av överbefälhavarens uttalande att det med hänsyn till krigsmaterielbegreppets skiftande innebörd i olika länders lagstiftning kan medföra olägenheter, om utländsk uppfinning som patentsöks i Sverige kan hållas hemlig endast under förutsättning att uppfinningen avser krigsmateriel i svensk lags mening, vill jag framhålla att den nuvarande lagstiftningen gör det möjligt att hemlighålla patentsökta utländska uppfinningar bara om de avser krigsmateriel. I särskild kungörelse anges vilka slag av krigsmateriel som avses med lagen. Denna begränsning av lagens tillämpningsområde synes hittills inte ha gett upphov till några påtagliga nackdelar. Under sådana förhållanden är jag inte beredd att nu föreslå speciella regler i detta avseende såvitt avser utländska uppfinningar.

De uppfinningar som i första hand bör omfattas av lagen är svenska försvarsuppfinningar, dvs. sådana som tillhör fysisk person som är bosatt i Sverige eller svensk juridisk person. I likhet med vad som gäller

i dag bör emellertid möjlighet finnas att under vissa förutsättningar hemlighålla även utländsk försvarsuppfinnning. Jag återkommer härtill i det följande.

4.3 Förutsättningarna för hemlighållande

Den nu gällande lagen innebär att det alltifrån den tidpunkt, när en *svensk uppfinnning* som avser krigsmateriel har tillkommit, är förbjudet att offentliggöra eller eljest yppa uppfinningen. Vidare får patent på uppfinningen inte sökas i utlandet. Förbudet riktar sig självfallet i första hand mot uppfinnaren själv. Om denne för att kunna utnyttja uppfinningen vill ha sekretessen hävd, kan han antingen ansöka om patent på uppfinningen eller också ge in en särskild ansökan till granskningsnämnden om att uppfinningen inte längre skall hållas hemlig. I båda fallen prövar granskningsnämnden om uppfinningen är av sådan betydelse för försvaret att den alltjämt bör hållas hemlig. Om granskningsnämnden inte inom viss kortare tid beslutar att uppfinningen skall hållas hemlig, gäller inte längre det i lagen uppställda förbudet att offentliggöra eller yppa uppfinningen.

Av förarbeten till lagen framgår att möjligheten för granskningsnämnden att förordna om fortsatt hemlighållande av uppfinningen bara skall användas i undantagsfall. Sålunda uttalade departementschefen i prop. 1962: 189 (s. 18) att det är angeläget att hemlighållande förekommer bara när viktiga försvarsintressen påkallar det. För att säkerställa att uppfinningar inte hålls hemliga annat än när det verkligen är påkallat av hänsyn till viktiga försvarsintressen har föreskrivits i lagen att uppfinnaren har rätt att begära att staten övertar all rätt till uppfinning som hålls hemlig enligt lagen. Om inte staten viss tid efter det att sådan begäran har framställts har övertagit rätten till uppfinningen, gäller inte längre förbudet mot att offentliggöra eller yppa uppfinningen. Som en ytterligare garanti mot att försvarsuppfinnningar inte hemlighålls i onödan föreskrivs i tillämpningskungörelsen till lagen att granskningsnämnden, när beslut om fortsatt hemlighållande har meddelats, så snart anledning föreligger och minst en gång om året skall pröva om uppfinningen alltjämt skall hållas hemlig.

Arbetsgruppen har i sitt förslag i allt väsentligt byggt på det nuvarande systemet när det gäller förutsättningarna för att en uppfinning skall kunna hållas hemlig. Flertalet remissinstanser har inte haft några invändningar mot förslaget och för egen del anser jag också att det i huvudsak kan godtas.

På en punkt medför emellertid arbetsgruppens förslag att reglerna om förutsättningarna för hemlighållande skiljer sig från vad som nu gäller. Arbetsgruppen har föreslagit att en definition av begreppet försvarsuppfinnning tas in i lagen och det föreslås att med detta begrepp skall förstås uppfinning som särskilt avser krigsmateriel och som är av

betydelse för försvaret. Som en konsekvens härav kommer det i lagen uppställda generella förbudet att offentliggöra eller eljest yppa en uppfinning att omfatta sådana uppfinningar. Vidare kommer patentverkets skyldighet att överlämna patentansökningar till granskningsnämnden för prövning av frågan om fortsatt hemlighållande att omfatta sådana uppfinningar. Enligt min uppfattning torde det emellertid, såsom också har framhållits av några remissinstanser, i många fall vara omöjligt såväl för uppfinnaren som för patentverket att avgöra om en uppfinning som särskilt avser krigsmateriel är av betydelse för försvaret. Endast granskningsnämnden besitter den sakkunskap som behövs för att avgöra denna fråga. I praktiken måste därför uppfinnaren, om han inte ansöker om patent, begära granskningsnämndens prövning av om uppfinningen skall hållas hemlig eller ej för att vara säker på att han inte bryter mot lagen om han utnyttjar uppfinningen. På motsvarande sätt torde patentverket i realiteten komma att överlämna alla patentansökningar som avser krigsmateriel till granskningsnämnden. Även om jag delar arbetsgruppens uppfattning att det kan vara lämpligt att i lagen definiera begreppet försvarsuppfinning, anser jag därför att definitionen bör omfatta alla uppfinningar som särskilt avser krigsmateriel, oavsett vilken betydelse de kan ha för försvaret. Förbudet mot att offentliggöra eller eljest yppa försvarsuppfinning, innan granskningsnämnden prövat om den skall hållas hemlig eller ej, liksom reglerna om patentverkets skyldighet att överlämna patentansökningar till granskningsnämnden kommer då att avse alla sådana uppfinningar.

Liksom enligt den gällande lagen bör det i uppfinnarens intresse beskrivas att granskningsnämnden snabbt skall avgöra om uppfinningen i fortsättningen skall hållas hemlig eller ej. Jag skall i det följande ta upp denna fråga till särskild behandling.

När det sedan gäller frågan om vilka krav som bör uppställas för att granskningsnämnden skall kunna förordna att en uppfinning skall hållas hemlig, vill jag erinra om att den gällande lagen i enlighet med lagstiftarens intentioner har tillämpats restriktivt. Arbetsgruppen har föreslagit att förordnande om fortsatt hemlighållande skall meddelas när granskningsnämnden finner uppfinningen vara "av sådan betydelse för försvaret att den alltjämt bör hållas hemlig". Några preciserade erinringar mot förslaget har inte gjorts under remissbehandlingen. För egen del anser jag emellertid att lagstiftningens karaktär av ren undantagslagstiftning, som skall tillgripas bara när väsentliga försvarsintressen påkallar det, bör framgå klarare av lagtexten. Jag vill därför föreslå att granskningsnämnden skall få meddela förbud mot offentliggörande eller yppande av uppfinningen bara under förutsättning att nämnden finner uppfinningen vara av väsentlig betydelse för försvaret.

I likhet med remissinstanserna tillstyrker jag arbetsgruppens förslag att liksom f. n. en uppfinning som hemligstämplats av gransknings-

nämnden skall upphöra att vara hemlig, om inte staten på begäran av uppfinnaren eller hans rättsinnehavare inom viss kortare tid övertar all rätt till uppfinningen. Försvarets materielverk har uttalat önskemål om att det för att uppfinningen skall behålla sin hemliga karaktär skall vara tillräckligt att staten övertar uppfinningen med nyttjanderätt. För egen del anser jag emellertid att hemlighållandet innebär ett så väsentligt intrång i den rätt som normalt tillkommer en uppfinnare att han bör ha rätt att påfordra att staten förvärvar all rätt till uppfinningen.

I likhet med arbetsgruppen anser jag att den föreskrift som nu finns tillämpningskungörelsen till FufL om att granskningsnämnden, när anledning föreligger och minst en gång om året, skall ompröva frågan om hemlighållande är av den betydelsen att den bör tas in i lagen.

Vad jag nu har anfört i fråga om förutsättningarna för att försvarsuppfinningar skall kunna hållas hemliga gäller enbart svenska försvarsuppfinningar. För att försvaret skall kunna få del av *utländska försvarsuppfinningar* och utifrån förvärva modern krigsmateriel behövs emellertid också bestämmelser som gör det möjligt att hemlighålla utländska försvarsuppfinningar. Sverige kan inte inom rimliga ekonomiska gränser själv åstadkomma all den komplicerade utrustning som ett modernt försvar kräver. För att vi skall ha möjligheter att få del av de senaste uppfinningarna på krigsmaterielområdet ställs det från uppfinnarländernas sida ofta krav på att uppfinningarna hemlighålls här. Den utländske uppfinnaren vill givetvis också säkra sig mot obehörigt utnyttjande av uppfinningen genom att det ges möjlighet att ansöka om patent på uppfinningen här. Med hänsyn till dessa förhållanden infördes år 1962 sådana ändringar i FufL att även utländsk försvarsuppfinning, på vilken patent söks här, kan hemlighållas och att utländsk patenthavare kan få hemligt patent här. Om hemligt patent söks i Sverige på sådan uppfinning, gäller således att uppfinningen inte får offentliggöras eller, när den inte är offentliggjord, eljest yppas utom i de fall som särskilt anges i lagen. Patentansökan avseende sådan uppfinning överlämnas av granskningsmyndigheten med eget yttrande till Kungl. Maj:t som prövar om uppfinningen är av sådan betydelse för försvaret att den alltjämt bör hemlighållas. Om Kungl. Maj:t inte inom en tremånadsfrist har beslutat om fortsatt hemlighållande, gäller inte längre förbud mot offentliggörande av uppfinningen. Möjlighet finns också beträffande sådan utländsk uppfinning att begära att sekretessen hävs. Också en sådan begäran prövas av Kungl. Maj:t.

Arbetsgruppen anser att det inte finns något behov av att kunna hemlighålla utländsk försvarsuppfinning, på vilken patent söks här, i andra fall än när uppfinningen är hemlig i ursprungslandet. Vidare bör enligt arbetsgruppen krävas att uppfinningen enligt avtal mellan Sverige och detta land inte får patentsökas i Sverige om den inte hålls hemlig också

här. Arbetsgruppen föreslår att föreskrifter om denna begränsning av möjligheten att hemlighålla utländsk försvarsuppfinning tas in i lagen.

Arbetsgruppens förslag har i huvudsak biträtts av remissinstanserna. Överbefälhavaren har dock framhållit att det skulle vara otillfredsställande att för hemlighållande i Sverige kräva att det finns en särskild sekretessöverenskommelse om patentansökningar mellan Sverige och vederbörande främmande land. Även om särskild överenskommelse om patentfrågor i samband med försvarsleveranser finns med vissa av de länder som levererar krigsmateriel till Sverige, kan det inte uteslutas att vi kan ha intresse av att köpa krigsmateriel även från annat land. Det bör därför också enligt min mening finnas möjlighet att hemlighålla utländsk försvarsuppfinning även i sådant fall. Det bör i det fallet emellertid krävas att uppfinningen är av väsentlig betydelse för försvaret. Något motsvarande krav beträffande uppfinningar som omfattas av avtal med främmande makt bör däremot inte uppställas. I båda fallen bör givetvis en förutsättning för hemlighållande vara att det med säkerhet kan fastställas att uppfinningen är hemlig i den främmande staten. Om uppfinningen upphör att vara hemlig i utlandet, föreligger som regel inte längre skäl att den skall hållas hemlig här. I enlighet med vad arbetsgruppen föreslagit bör därför granskningsnämnden, när den får meddelande om att sekretessen hävts i utlandet, omedelbart pröva om uppfinningen alltjämt skall hållas hemlig här. Om inte särskilda skäl föreligger bör nämnden förordna att uppfinningen inte längre skall vara hemlig. Sådana särskilda skäl kan som arbetsgruppen anfört undantagsvis föreligga, t. ex. när främmande makter inte bör få kännedom om att det svenska försvaret har tillgång till uppfinningen.

I detta sammanhang vill jag erinra om att frågan om hemlighållande av utländsk försvarsuppfinning enligt gällande lag prövas av Kungl. Maj:t. Arbetsgruppen har föreslagit att beslut om hemlighållande i fortsättningen skall meddelas av granskningsnämnden. Remissinstanserna har inte haft något att erinra mot förslaget och jag kan även för egen del biträda det. I flertalet fall lär prövningen i dessa ärenden liksom hittills bli rent formell med hänsyn till innehållet i avtal som Sverige har ingått med främmande länder.

4.4 Metoden för tillgodoseende av sekretessbehovet

Redan vid genomförandet av 1942 års lagstiftning restes stark kritik mot att införa ett system med hemliga patent. Systemet innebär väsentligen att patentmyndigheten skall i vanlig ordning pröva om uppfinningen uppfyller kraven på patenterbarhet, men det medför att ansökningen inte som annars är fallet kungörs och utläggs för att bereda allmänheten tillfälle att göra invändning mot ansökningen, innan patent meddelas.

Ett flertal remissinstanser förordade vid införandet av 1942 års lagstiftning den lösningen att uppskov meddelades beträffande kungörande och utläggande av patentansökningen och att en senare kolliderande ansökan förklarades vilande. I propositionen framhöll föredragande departementschefen att varken institutet hemligt patent eller ett system som innebär anstånd med offentliggörande av patentansökningar gick fritt från anmärkningar men att lösningen med hemligt patent var förenad med de mindre olägenheterna (prop. 1942: 204 s. 36). Också vid genomförandet av den nu gällande lagen var frågan om hemligt patent uppe till diskussion. Föredragande departementschefen uttalade (prop. 1946: 342 s. 29) att viss tvekan kunde råda huruvida institutet hemligt patent behövde behållas. De mindre tilltalande konsekvenser som reglerna om sådant patent medför var dock enligt hans mening av mera teoretisk än praktisk art. Eftersom det i vissa fall kunde föreligga ett starkt intresse för det allmänna att genom hemligt patent hindra andra att få kännedom om en uppfinning och samtidigt trygga sin egen rätt till uppfinningen ansågs institutet böra behållas tills vidare. Erfarenheten hade också visat att institutet inte behövt begagnas annat än i ett jämförelsevis ringa antal fall.

Enligt den år 1946 antagna försvarsuppfinningslagen kunde endast staten få hemligt patent. År 1962 genomfördes sådana ändringar i lagen att även enskild innehavare av försvarsuppfinning kunde erhålla sådant patent. Frågan om bibehållande av institutet hemligt patent diskuterades då på nytt, framför allt mot bakgrund av att antalet hemliga patent kunde väntas öka genom denna ändring av lagen. Föredragande departementschefen uttalade (prop. 1962: 189 s. 21) att det var vanskligt att bedöma i vilken omfattning antalet hemliga patent skulle komma att öka och att det var ännu svårare att förutsäga vilka följder en sådan ökning skulle få för näringslivet. Han framhöll också att systemet med hemligt patent syntes vara det vanligaste i utländsk rätt. Departementschefen var bl. a. av dessa skäl intet beredd att förorda en övergång från hemligt patent till hemlighållande och vilandeförklaring av patentansökningarna. Han tillade emellertid att för den händelse institutet i den föreslagna utformningen skulle medföra väsentliga olägenheter frågan kunde tas upp till förnyat övervägande relativt snart, eftersom lagens giltighetstid även i fortsättningen borde begränsas till tre år i sänder.

En huvudpunkt i arbetsgruppens förslag är att institutet hemligt patent avskaffas och ersätts med sekretessbeläggning och vilandeförklaring av patentansökningar. Detta förslag har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissinstanserna. Även jag anser att sådana skäl har framkommit att systemet med hemliga patent, som under hela den tid det funnits har ansetts vara behäftat med brister, nu bör avskaffas. Det kan bl. a. inteslutas att enligt vissa länders rättsordningar redan meddelandet av ett

hemligt patent anses likställt med ett offentliggörande av uppfinningen. Meddelandet av hemligt patent i Sverige kommer i sådant fall att utgöra hinder mot att patent beviljas på samma uppfinning i det främmande landet. Detta är uppenbarligen en betydande nackdel för uppfinnaren och en belastning för vårt land vid utbyte av information om uppfinningar på det försvarstekniska området med andra länder. Givetvis är det också av principiella skäl mindre tillfredsställande att patent meddelas utan att patentlagens regler om utläggning och offentlighet iakttagits.

Liksom Svea hovrätt anser jag att de betänkligheter som kan anföras mot att ersätta hemliga patent med förlängd sekretessbehandling av patentansökningar inte behöver påverka bedömningen. Visserligen är det tänkbart att en uppfinning, som är hemlig enligt lagen, utnyttjas av annan än den som har rätt till uppfinningen. Om hemligt patent inte längre skall meddelas utan patentansökan i stället skall vilandeförklaras i avbidan på att uppfinningen får offentliggöras, leder detta till att uppfinnaren inte längre får möjlighet att föra talan om patentintrång eller fastställsetalan rörande patentet enligt patentlagens bestämmelser. Som Stockholms tingsrätt anfört bör det emellertid finnas vissa möjligheter att även inom det nya systemets ram tillgodose uppfinnarens intressen genom en skadeståndregel. För det fall att någon uppsåtligen och yrkesmässigt utnyttjar en försvarsuppfinning som är hemlig bör uppfinnaren tillerkännas en rätt till skadestånd i huvudsak motsvarande den som skulle tillkommit honom enligt 58 och 60 §§ PatL om patent hade meddelats i vanlig ordning, dvs. utan att ansöknings vilandeförklarats av sekretessskäl. Däremot anser jag inte att det bör införas bestämmelser om ersättning till uppfinnaren i de fall där någon under den tid ansökan om patent på försvarsuppfinning är hemlig av oaktsamhet eller i god tro utnyttjar uppfinningen. Att införa en rätt till ersättning för utnyttjande som skett innan ansökningshandlingarna har offentliggjorts men som inte skett uppsåtligen utan kanske rentav i god tro skulle stå i uppenbar strid mot allmänt erkända immaterialrättsliga grundsatsar. Sedan patentansökan offentliggjorts enligt patentlagen gäller däremot givetvis de i 58 och 60 §§ PatL föreskrivna ersättningsreglerna.

4.5 Kollision med senare ansökan

Enligt 2 § PatL får patent meddelas endast på uppfinning som väsentligen skiljer sig från vad som har blivit känt före dagen för patentansökningsdagen (det s. k. nyhetskravet). Som känt anses bl. a. innehållet i patentansökan som före nämnda dag gjorts här i riket, om denna ansökan blir allmänt tillgänglig enligt 22 § PatL.

Arbetsgruppen har uppmärksammat det problem som uppkommer om,

sedan en hemlig patentansökan vilandeförklarats, en ny patentansökan görs avseende en uppfinning som inte skiljer sig så mycket från den uppfinning som avses med den tidigare ansökan att nyhetskravet i 2 § PatL är uppfyllt. I och för sig utgör inte den äldre ansökan hinder mot att meddela patent i anledning av den senare ansökan. När den hemlighållna äldre ansökan sedermera offentliggörs, medför emellertid nyhetskravet i 2 § PatL att det meddelade patentet på talan kan förklaras ogiltigt enligt 52 § PatL. Såsom framhållits av arbetsgruppen och under remissbehandlingen torde risken för en kollision mellan en hemlig patentansökan och senare ansökan vara obetydlig. Enligt vad patentverket upplyst har hemligt patent utgjort äldre rätt i förhållande till icke hemlig ansökan bara någon enstaka gång under mer än tjugo år. Problemet synes därför vara av övervägande teoretisk natur. Skulle situationen likväl uppkomma kan de faktiska omständigheterna vara sådana att även den senare ansökan bör hemlighållas och vilandeförklaras och att sekretessen bör hävas samtidigt för båda ansökningarna. I sådant fall uppkommer inte några speciella problem eftersom den äldre ansökan då har företräde. Skulle det emellertid saknas skäl att hemlighålla den senast gjorda ansökan antingen därför att den ej avser krigsmateriel eller därför att den inte är av väsentlig betydelse för försvaret, uppkommer frågan om den senare ansökan skall få leda till patent eller om den skall vilandeförklaras i avvaktan på att den först ingivna ansökan offentliggörs. Arbetsgruppen menar att den mest tilltalande utvägen måhända skulle vara ett förfarande med dubbelpatentering men att den ändring i PatL som detta skulle förutsätta inte bör övervägas på detta stadium. Jag ansluter mig till denna bedömning och anser i likhet med arbetsgruppen och flertalet remissinstanser att man bör välja den lösning som innebär att den senast ingivna ansökan — i likhet med vad som gäller i vanliga kollisionsfall — antingen får leda till patent eller också vilandeförklaras med stöd av 31 § patentkungörelsen i avvaktan på att den först ingivna ansökan offentliggörs. I det förstnämnda fallet kommer patentet dock att kunna ogiltigförklaras, om den först ingivna ansökningen sedermera leder till patent. Som Svea hovrätt framhållit bör för det fall att vilandeförklaring sker tillses att innehavaren av den senast patentansökta uppfinningen inte obehörigen missgynnas genom det särskilda dröjsmål med meddelande av patent som föranleds av försvarsuppfinningslagen. Sålunda bör han, om hans ansökan vilandeförklaras men den tidigare ansökan sedermera inte leder till patent, ha rätt till ersättning för den skada som vållas genom att han får patent på sin uppfinning senare än som eljest skulle blivit fallet. Jag utgår från att dessa fall kommer att bli utomordentligt sällsynta. I sammanhanget vill jag slutligen tillägga att om det här förordade förfarandet i kollisionsfallen mot förmodan skulle visa sig leda till mera allvarliga olägenheter frågan får tas upp till förnyad prövning.

4.6 Granskningsnämnden

Enligt den nu gällande lagen ankommer det på Kungl. Maj:t att bestämma vilken myndighet som skall vara granskningsmyndighet. Sedan 1942 års lagstiftning tillkom har granskningsuppgifterna fullgjorts av en särskild nämnd, granskningsnämnden för försvarsuppfinningar. I nämnden ingår företrädare för försvarsstaben, försvarets forskningsanstalt och patent- och registreringsverket samt representanter för näringslivet. Vid genomförandet av den nu gällande lagen ansågs att det i lagen inte borde särskilt anges vilket organ som skulle vara granskningsmyndighet. Det överläts i stället på Kungl. Maj:t att bestämma härom. På så sätt skulle arbetsuppgifterna utan omgång kunna överflyttas t. ex. på patentverket om det i en framtid skulle befinnas lämpligt.

De hittillsvarande erfarenheterna av granskningsnämndens verksamhet är goda och jag ansluter mig därför till förslaget att frågor om hemlighållande av försvarsuppfinningar även framgent prövas av granskningsnämnden. Arbetsgruppen föreslår att bestämmelser härom tas in i själva lagen. Detta förslag har under remissbehandlingen tillstyrkts eller lämnats utan erinran, och även jag biträder förslaget.

4.7 Granskningsperiodens längd

För uppfinnaren är det ett betydande intresse att frågan om uppfinningens hemlighållande avgörs så snart som möjligt. Detta gäller i synnerhet i de fall då ansökan om patent har getts in med hänsyn till att prioritetsfristen för ansökan om patent i utlandet är tolv månader. För närvarande gäller att beslut om fortsatt hemlighållande i hithörande fall måste fattas inom två månader eller, i fråga om utländsk försvarsuppfinning, inom tre månader. Eljest upphör uppfinningen att vara hemlig. Arbetsgruppens förslag att tidsfristen för granskning av *svensk försvarsuppfinning*, varå patent sökts, skall förlängas till fyra månader har rönt stark kritik under remissbehandlingen. Bl. a. har granskningsnämnden, i vars intresse bestämmelsen har föreslagits, förklarat att fristen inte bör utsträckas längre än till tre månader.

För egen del anser jag att en viss förlängning av granskningstiden torde vara befogad. Granskningsnämnden har i skrivelse år 1967 hemställt att fristen förlängs med en månad till tre månader och har därvid framhållit, att det har visat sig svårt att inom föreskriven tid få yttrande från sakkunniga och att få en beslutför nämnd samlad. Med hänsyn till vad jag nu har anfört och till de olägenheter som otvivelaktigt är förbundna med en alltför lång tidsfrist, förordar jag att fristen fastställs till tre månader. I enlighet med vad som föreslagits av patent- och registreringsverket och granskningsnämnden bör fristen börja löpa den dag då beskrivning över uppfinningen med tillhörande ritning och patentkrav på svenska inkom till patentverket.

Någon särskild granskningstid finns f. n. inte föreskriven för det fall att ansökan görs om hävande av sekretesskyddet för en icke patentsökt svensk försvarsuppfinnning. I likhet med arbetsgruppen anser jag en sådan föreskrift obehövlig. Däremot bör i instruktionen för nämnden erinras om att prövningen i dessa fall skall ske skyndsamt.

Arbetsgruppen föreslår att någon tidsfrist inte skall gälla för meddelande av beslut om hemlighållande av *utländsk försvarsuppfinnning*. Såvitt gäller ansökan om patent på svensk uppfinnning bör av hänsyn till uppfinnarens intresse att snabbt få besked i fråga om han kan fritt utnyttja uppfinnningen eller ej granskningsnämndens beslut meddelas inom viss kortare tidsfrist. Motsvarande skäl gör sig inte gällande när det gäller utländsk försvarsuppfinnning, eftersom en förutsättning för lagens tillämplighet på sådan uppfinnning föreslås vara att uppfinnningen redan är hemlig i ursprungslandet. Jag kan därför ansluta mig till arbetsgruppens förslag att någon tidsfrist för granskningsnämndens prövning inte bör föreskrivas i fråga om utländsk försvarsuppfinnning.

4.8 Patentansökan i annat land m. m.

Enligt den nu gällande lagen gäller ett generellt förbud att ansöka om patent på svensk försvarsuppfinnning i utlandet. Granskningsnämndens befogenhet att meddela beslut om fortsatt hemlighållande har emellertid ansetts innefatta rätt att medge dispens från förbudet (prop. 1962: 189 s. 20). Utvecklingen på krigsmaterielområdet har medfört ett vidgat utbyte länder emellan av erfarenheter och materiel. Som jag tidigare nämnde måste materiel för det svenska försvaret i viss utsträckning inköpas i utlandet och ibland måste konstruktioner anförtros åt utländska företag. Det förekommer emellertid också att svenska företag säljer krigsmateriel till främmande stater och utför konstruktioner åt dem. Möjligheter bör därför enligt arbetsgruppen finnas att exploatera svensk försvarsuppfinnning i utlandet under förutsättning att garantier lämnas att uppfinnningen hålls hemlig i den främmande staten.

Arbetsgruppens förslag att Kungl. Maj:t under angiven förutsättning skall kunna ge tillstånd till att patentansökan görs utomlands har inte föranlett några erinringar från remissinstansernas sida. Jag kan också för egen del biträda förslaget. Som framgår av vad jag nyss har anfört innebär inte förslaget i sak någon förändring i förhållande till vad som nu gäller. Granskningsnämnden har ansetts ha befogenhet att meddela dispens från förbudet att ansöka om patent utomlands på hemlighållen svensk försvarsuppfinnning. Såsom granskningsnämnden har uttalat är dessa dispensärenden ofta känsliga och av stor betydelse. Förslaget att beslut i sådana frågor i fortsättningen skall fattas av Kungl. Maj:t bör därför godtas.

Stockholms tingsrätt har ifrågasatt om särskilt medgivande bör krävas för ansökan om patent i utlandet av uppfinnning som utlänning gjort

vid tillfälligt besök i Sverige. Det torde emellertid höra till sällsyntheterna att utlänningar på tillfälliga besök i vårt land gör försvarsuppfinnningar under besöket. I vart fall torde företeelser av detta slag vara så marginella att de inte förtjänar den uppmärksamhet som ett särskilt undantag i lagen skulle innebära.

En svår fråga är, om man skall införa en dispensmöjlighet även när det gäller förbudet att yppa hemlig svensk försvarsuppfinnning, nämligen i fråga om yppande för utländsk intressent i samband med affärsuppgörelse e. d. Arbetsgruppen har övervägt denna fråga och besvarat den nekande. Sveriges industriförbund har däremot i sitt remissyttrande framhävt den betydelse som svensk industri tillmäter en dispensmöjlighet på denna punkt.

Intresset av att upprätthålla lagens effektivitet talar givetvis emot en dispensmöjlighet. Å andra sidan kan man inte bortse från att det ibland, framför allt i koncernförhållanden, kan vara ett berättigat intresse för ett företag att kunna delge ett annat företag en försvarsuppfinnning som gjorts inom det förstnämnda företaget. Ett sådant intresse kan föreligga t. ex. i relationen mellan moder- och dotterbolag som båda är svenska eller av vilka det ena är svenskt och det andra utländskt. Under sådana förhållanden anser jag att det genom en dispensbestämmelse i lagen bör öppnas möjlighet att avvika från det principiella förbudet att yppa sådan uppfinnning. Med hänsyn till karaktären av prövningen och till att de avgöranden som det här gäller ofta är känsliga, bör prövningen läggas i Kungl. Maj:ts hand.

4.9 Statens övertagande av uppfinnning

Enligt nu gällande lag kan uppfinnaren eller hans rättsinnehavare i ärende rörande fortsatt hemlighållande av svensk försvarsuppfinnning eller rörande hävande av sekretess på sådan uppfinnning begära, att staten skall överta uppfinnningen. Har staten i sådant fall inte inom tre månader efter det granskningsmyndigheten meddelat beslut om fortsatt hemlighållande genom expropriation eller annorledes förvärvat all rätt till uppfinnningen, upphör förbudet att gälla vid utgången av denna tid. Kungl. Maj:t kan dock i särskilda fall förlänga tremånadersfristen med ytterligare högst tre månader.

Arbetsgruppen föreslår att i den nya lagen tas in bestämmelser som i huvudsak motsvarar vad som nu gäller. Kravet på att yrkande skall framställas i ärende om fortsatt hemlighållande eller hävande av sekretess föreslås dock slopat. I stället föreslås att begäran om övertagande görs hos nämnden som i detta ärende på nytt prövar frågan om uppfinnningens hemlighållande och i förekommande fall överlämnar framställningen om övertagande till Kungl. Maj:t för avgörande.

Styrelsen för teknisk utveckling har uttalat att ändamålet med den

föreslagna prövningen av frågan om uppfinningens hemlighållande är oklar och att någon tidsfrist för prövningen inte har angetts. Jag vill på denna punkt först framhålla, att om man i enlighet med arbetsgruppens förslag slopar kravet på att begäran om statens övertagande av uppfinningen skall framställas i samband med ärende om fortsatt hemlighållande eller om hävande av sekretess det är naturligt och i uppfinnarens intresse, att granskningsnämnden på nytt prövar frågan om uppfinningens hemlighållande när en separat ansökan om statens övertagande av uppfinningen görs. En förutsättning är dock att denna prövning inte medför tidsutdräkt. För att skapa garanti för detta bör i instruktionen för nämnden särskilt anges att nämndens prövning skall ske utan dröjsmål. Vidare anser jag i likhet med försvarets materielverk, att utgångspunkten för den frist inom vilken staten skall överta uppfinningen bör vara ingivandet av begäran om statens övertagande av uppfinningen och inte, som arbetsgruppen föreslagit, beslutet om fortsatt hemlighållande.

Vad angår den tidsfrist som skall gälla för statens övertagande av uppfinningen har olika meningar yppats bland remissinstanserna. Önskemål har förts fram både om en förlängning och om en förkortning av den frist som arbetsgruppen har föreslagit. För min del finner jag det vara betydelsefullt att uppfinnaren får tillräcklig tid för att före prioritetens årets utgång ansöka om patent på uppfinningen i andra länder. I denna riktning verkar mina nyss framförda förslag att förkorta granskningsfristen och att som utgångspunkt för den frist som skall gälla för statens övertagande av uppfinning räkna ingivandet av begäran om sådant övertagande. Det kan emellertid inte bortses från att den sistnämnda ändringen ställer ökade krav på de statliga myndigheter som har att bedöma frågan om övertagande av uppfinningen. Jag finner det därför nödvändigt att som en konsekvens av min ståndpunkt i fråga om utgångspunkten för fristen förlänga den primära fristen från tre till fyra månader. Jag vill då å andra sidan förorda att den tid varmed Kungl. Maj:t kan förlänga den primära fristen reduceras till två månader.

4.10 Ersättning av allmänna medel

Eftersom försvarsuppfinningar hålls hemliga av hänsyn till samhällets försvarsintressen, bör den enskilde erhålla ersättning för den skada som hemlighållandet medför och, vid expropriation, för uppfinningens värde eller för nyttjanderätten. Statens skyldighet att utge ersättning torde f. ö. utgöra ett effektivt korrektiv mot att expropriation sker annat än när viktiga försvarsintressen påkallar det. De bestämmelser om rätt till ersättning som finns i FufL har i allt väsentligt oförändrade tagits upp i arbetsgruppens förslag. Medan det i den gällande lagen talas om att "skäligen ersättning" skall utgå föreslår dock arbetsgruppen

att det skall föreskrivas att "ersättning" skall utgå. Denna fråga diskuterades vid genomförandet av 1946 års lagstiftning med anledning av att det under remissbehandlingen hade rests krav på att det i bestämmelsen borde sägas att "full" ersättning skall utgå i stället för "skälig" ersättning. Föredragande departementschefen uttalade därvid (prop. 1946: 342 s. 32) att frågan om ersättning i regel borde bedömas lika oavsett vilket uttryck som begagnades. Å andra sidan kunde man enligt hans mening inte helt bortse från att ersättningen i vissa fall borde fastställas enligt billighetsgrundsatser. Han nämnde särskilt det fallet att en uppfinning exproprieras helt från en uppfinnare som är svensk och kanske till och med tillhör svenska krigsmakten. Uppfinnaren borde i ett sådant fall inte vara berättigad till den högsta ersättning som han kunnat få vid en försäljning av uppfinningen till en stormakt. Med hänsyn härtill ansåg departementschefen att någon ändring av bestämmelsens lydelse inte borde ske.

Jag delar den uppfattning som uttalades i 1946 års proposition. Utrymme för att i undantagsfall jämka ersättningen på grund av billighetshänsyn bör därför lämnas i lagen. Jag vill emellertid understryka att huvudprincipen bör vara att uppfinnaren skall hållas helt skadeslös för den ekonomiska förlust som han lider på grund av tvångsgripande enligt lagen.

Styrelsen för teknisk utveckling har påvisat att en förutsättning för ersättning enligt förslaget är att beslut meddelas om fortsatt hemlighållande av uppfinningen. Ersättning synes alltså inte kunna utgå för de svårigheter och onyttiga kostnader som kan bli en följd av hemlighållandet under granskningstiden i det fallet att beslut om fortsatt hemlighållande inte meddelas. Enligt min mening skulle det emellertid föra för långt att införa en rätt till sådan ersättning. Någon ekonomisk förlust av betydelse torde som regel inte drabba uppfinnaren under den relativt korta tid som det här är fråga om. Förlusten torde i vart fall inte överstiga vad som får anses vara en skälig uppoffring från medborgarnas sida för att vitala samhällsintressen skall bli tillgodosedda. Härtill kommer att det torde ställa sig mycket svårt att påvisa en eventuell skadas storlek. Jag är därför inte beredd att föreslå någon ändring i arbetsgruppens förslag på denna punkt.

4.11 Straffbestämmelser m. m.

I 11 § FufL föreskrivs att den som till följd av lagens bestämmelser vinner kännedom om uppfinning som sägs i lagen inte får utnyttja vad han erfarit eller i oträngt mål yppa något därom. Bryter någon mot förbud mot offentliggörande av uppfinning eller mot bestämmelsen i 11 §, skall han enligt 12 § straffas med dagsböter eller fängelse, om inte gärningen enligt annat lagrum är belagd med strängare straff.

Arbetsgruppen har föreslagit att i huvudsak motsvarande bestämmelser tas in i den nya lagen. Under remissbehandlingen har endast Stockholms tingsrätt haft några erinringar på denna punkt. Tingsrätten har framhållit att det inte torde behövas någon särskild bestämmelse om förbud att yppa försvarsuppfinning eftersom de i 4 och 14 §§ förslaget (motsvarar 4, 10 och 16 §§ i departementsförslaget) uppställda förbudsreglerna torde gälla generellt. Vidare bör enligt tingsrätten förbudet mot obehörigt utnyttjande gälla oberoende av på vilket sätt kännedom om uppfinningen har erhållits. Jag ansluter mig till uppfattningen att något särskilt förbud mot yppande av försvarsuppfinning inte behövs vid sidan av de i lagen tidigare upptagna förbudsbestämmelserna. Vad beträffar den nuvarande bestämmelsen om förbud att utnyttja kunskapen om en uppfinning anser jag att någon motsvarande föreskrift inte bör tas in i lagen. Förbudet att offentliggöra eller på annat sätt yppa en uppfinning måste anses täcka alla former av obehörigt yppande liksom också sådana fall, där utnyttjandet av kunskap om uppfinningen leder till att denna blir allmänt känd. Ett obehörigt utnyttjande av en hemlig försvarsuppfinning som inte medför att sekretessen röjs, bör uppenbarligen inte straffbeläggas i denna lag. I enlighet härmed bör i lagen endast tas in en straffbestämmelse avseende brott mot förbud att offentliggöra eller på annat sätt yppa försvarsuppfinning eller att ansöka om patent eller annan skydds rätt på uppfinningen i utlandet.

Under remissbehandlingen har riktats kritik mot arbetsgruppens förslag att i lagen ta in en hänvisning till vissa bestämmelser i sekretesslagen. Bl. a. har framhållits att hänvisningen är överflödiga, eftersom sekretesslagens bestämmelser ändå måste beaktas. Jag delar denna uppfattning och förordar att någon sådan hänvisning inte tas upp i lagen.

4.12 Formerna för lagstiftningen

En övergång från ett system med hemligt patent till vilandeförklaring och sekretessbeläggning av patentansökan förutsätter vissa ändringar i FufL. Som framgått av vad jag tidigare har anfört behöver också andra sakliga ändringar göras. Härtill kommer att lagen genom de ändringar i denna som har genomförts tidigare kommit att brista i systematiskt avseende. I likhet med arbetsgruppen och flertalet remissinstanser anser jag därför att FufL bör ersättas av en helt ny lag.

Mot bakgrund av att erfarenheten visat att det föreligger ett behov av lagstiftning om försvarsuppfinningar även i fredstid har arbetsgruppen föreslagit att den nya lagens giltighet inte görs tidsbegränsad. Som jag tidigare anfört föreligger det i undantagsfall behov av att hemlighålla en försvarsuppfinning. Det finns enligt min mening inte anledning anta annat än att detta förhållande kommer att bestå under över-

skådlig framtid. Jag delar därför uppfattningen att den nya lagen bör göras permanent.

Eftersom i viss utsträckning skilda bestämmelser måste gälla för svenska respektive utländska försvarsuppfinningar anser jag det lämpligt att, såsom arbetsgruppen föreslagit, dela upp lagen i två centrala huvudavsnitt, vilka bör föregås av ett inledande avsnitt med allmänna bestämmelser. I ett avslutande avsnitt bör tas upp straff- och rättgångsbestämmelser m. m.

I enlighet med vad jag har anfört i det föregående har inom justitiedepartementet upprättats förslag till lag om försvarsuppfinningar.

Förslaget torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

Rörande de enskilda bestämmelserna i lagförslaget vill jag ytterligare anföra följande.

5 Specialmotivering

Den nya lagen har i enlighet med vad arbetsgruppen föreslagit benämnts "lag om försvarsuppfinningar".

Lagförslaget innehåller 22 paragrafer. I 1 § definieras begreppet försvarsuppfinning och där anges även hur begreppet krigsmateriel skall bestämmas. 2 och 3 §§ innehåller bestämmelser om granskningsnämnden för försvarsuppfinningar. I 4—14 §§ finns regler om svenska försvarsuppfinningar och i 15—18 §§ om utländska försvarsuppfinningar. I 19 och 20 §§ meddelas vissa bestämmelser om ansvar och skadestånd. 21 § innehåller en processuell bestämmelse och 22 § en besvärregel.

1 §

Paragrafen motsvarar 1 § i arbetsgruppens förslag. Den innehåller regler om innebörden av begreppen försvarsuppfinning och krigsmateriel.

Begreppet försvarsuppfinning definieras i *första stycket* såsom uppfinning som särskilt avser krigsmateriel. Någon motsvarande definition finns inte i FufL. Av dess 1 § och de hänvisningar till denna som görs i andra bestämmelser i FufL framgår emellertid att lagen i första hand avser "uppfinning som har särskilt avseende å krigsmateriel". Enligt 7 § första stycket FufL omfattar emellertid Kungl. Maj:ts rätt att förordna att uppfinning får utnyttjas för statens räkning alla slag av uppfinningar som är av särskild betydelse för försvaret, således även sådana som inte är huvudsakligen inriktade på krigsmateriel. Såsom framgår av den allmänna motiveringen anser jag dock att en motsvarande bestämmelse inte bör tas in i den nya lagen. Vid sådant förhållande kommer samtliga regler i den nya lagen att avse endast krigsmaterieluppfinningar.

Det är då av systematiska skäl lämpligt att inleda lagen med en bestämmelse som anger vilket slag av uppfinningar som lagen omfattar.

Liksom enligt FufL avses med uppfinning som särskilt avser krigsmateriel sådan uppfinning som är speciellt inriktad på att användas som krigsmateriel eller för sådan materiel. Utanför lagens tillämpningsområde faller således uppfinning som huvudsakligen är avsedd för civila ändamål, även om den också kan användas för krigsmateriel eller i övrigt är av betydelse för försvaret.

Sveriges industriförbund har i sitt remissyttrande uttalat att, även om avsaknaden av en definition av begreppet uppfinning hittills inte vållat några större problem i praktiken, det ändå är otillfredsställande att basera en strafflagstiftning på ett begrepp, som är så oklart till sin konkreta innebörd. Förbundet framhåller att hänvisningen till patentlagens förarbeten ger ringa vägledning eftersom de straffrättsliga konsekvenserna av försvarsuppfinningslagen skall inträda även när fråga är om icke patenterbara uppfinningar. Förbundet nämner vidare att en sökande i en patentansökan, som särskilt avser krigsmateriel men som i och för sig är utan betydelse för försvaret, kan ha redogjort för vissa fakta som saknar betydelse för uppfinningen men som av militära sekretessskäl inte bör offentliggöras. I sådana fall bör enligt förbundets mening sökanden få tillfälle att avlägsna ifrågavarande uppgifter och få ansökningen behandlad som en vanlig öppen ansökan. I de fall där någon uppfinning inte kan anses föreligga men det är önskvärt att ansökningen hemlighålls, t. ex. därför att det är olämpligt att avslöja på vilket område landets försvarsintresse är inriktat, utgår förbundet från att något hemlighållande enligt denna lag inte kan komma i fråga utan att sekretessbehovet tillgodoses i annan ordning. Genom att begreppet uppfinning inte närmare preciserats kan emellertid här uppkomma vissa gränsfall. Vid låga krav på uppfinning kan lagen få en mycket vid tillämpning till nackdel för sökanden.

Med anledning av de synpunkter som industriförbundet framfört vill jag framhålla att det i skilda situationer kan vara tveksamt om en viss prestation skall anses som en uppfinning eller inte. Helt allmänt kan dock sägas att det skall vara fråga om tekniska nyskapelser. I rättspraxis och doktrin har ett tämligen fast patenträttsligt uppfinningsbegrepp utbildat sig. För att en uppfinning skall föreligga anses det böra krävas att den har teknisk karaktär och teknisk effekt och att den är reproducerbar (jfr prop. 1966: 40 s. 54). Det möter enligt min mening inte något hinder från rättssäkerhetssynpunkt att använda termen uppfinning i straffrättsligt sanktionerade lagbestämmelser. Därtill kommer att det knappast är möjligt att i stället för ordet uppfinning utforma en definition som ger större ledning vid tillämpningen i konkreta fall. Uppfinningsbegreppet synes inte heller hittills ha förorsakat några problem i den praktiska tillämpningen av FufL.

Vad angår det av förbundet berörda fallet att någon i en patentansökan avseende en uppfinning som inte behöver hållas hemlig redogjort för vissa fakta, som är utan betydelse för uppfinningen men som av militära sekretesskäl inte bör offentliggöras, bör också enligt min mening sökanden i ett sådant fall få tillfälle att avlägsna de hemliga uppgifterna ur ansökningen. Någon särskild föreskrift härom torde dock inte vara erforderlig.

Vad beträffar det fallet att det inte föreligger en uppfinning men patentansökningen ändå bör hemlighållas, t. ex. därför att det är olämpligt att avslöja på vilket område landets försvarsintresse är inriktat, vill jag framhålla att en förutsättning för att försvarsuppfinningslagens sekretessregler skall tillämpas är att det föreligger en uppfinning. Jag delar alltså förbundets uppfattning att ansökningen i det nämnda fallet inte kan hemlighållas med stöd av försvarsuppfinningslagen. Frågan om handlingens hemlighållande får i stället bedömas enligt sekretesslagen.

Enligt *andra stycket* får Kungl. Maj:t meddela bestämmelser om vad som avses med krigsmateriel i lagen. Motsvarande bestämmelse finns i FufL 1 § tredje stycket. Som framgår av den allmänna motiveringen (4.2) bör bestämmelser om vilka slag av krigsmateriel som skall omfattas av lagen även i fortsättningen meddelas i administrativ ordning.

Arbetsgruppen har föreslagit att bestämmelserna om vad som skall anses som krigsmateriel i försvarsuppfinningslagen anknyts till 1944 års kungörelse om förbud mot utförelse från riket av krigsmateriel. Förslaget har godtagits av flertalet remissinstanser och jag anser också för egen del att en sådan lösning i princip är lämplig. Någon formell anknytning bör det dock inte vara fråga om. Jag vill nämligen inte utsluta, att det kan förekomma att också andra slag av krigsmateriel än de som avses i 1949 års kungörelse bör omfattas av försvarsuppfinningslagen. Sådana behov bör kunna tillgodoses inom ramen för de föreskrifter Kungl. Maj:t meddelar med stöd av förevarande bestämmelse. Denna har därför getts en sådan utformning att Kungl. Maj:t står formellt helt obunden av föreskrifter i andra författningar.

2—3 §§

I dessa paragrafer, som motsvarar 2—3 §§ i arbetsgruppens förslag, ges bestämmelser om granskningsnämnden. Motsvarande bestämmelser finns nu i kungörelsen (1946: 764) med vissa föreskrifter angående tillämpningen av lagen den 29 november 1946 (nr 722) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret.

I enlighet med vad jag har anfört i det föregående (4.6) bör i lagen tas in bestämmelse om den nämnd som skall fullgöra granskningsuppgifter enligt lagen. I 2 § föreskrivs därför att fråga om hemlighållande av försvarsuppfinning prövas av granskningsnämnden för försvarsuppfinningar.

I 3 § första stycket ges bestämmelser om nämndens sammansättning och utseende av ledamöter i nämnden. Liksom hittills skall nämnden bestå av sju ledamöter. I nämnden bör ingå representanter för näringslivet samt företrädare för patent- och registreringsverket och de statliga myndigheter som besitter särskild sakkunskap rörande försvarsuppfinningar. Jag anser det inte nödvändigt att i lagen närmare reglera nämndens sammansättning. Till skillnad från vad som gäller enligt den nuvarande tillämpningskungörelsen bör en eller flera ersättare kunna förordnas för ledamot av nämnden och föreskrift härom har därför tagits in. Ledamöter och ersättare skall förordnas av Kungl. Maj:t.

Bestämmelser om beslutförhet och omröstning återfinns i 3 § andra stycket. Där föreskrivs att nämnden är beslutför när ordföranden och tre andra ledamöter är närvarande. Det är dock givetvis önskvärt att så många ledamöter som möjligt deltar i nämndens avgöranden, framför allt när beslut skall fattas i viktigare ärenden. Omröstningsregeln har utformats i enlighet med vad som i allmänhet gäller för kollegiala beslut hos förvaltningsmyndigheterna. Beslut fattas med enkel majoritet och vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst.

Arbetsgruppen har i sitt förslag tagit upp en bestämmelse om att rättegångsbalkens jävsregler i tillämpliga delar skall gälla för ledamot av nämnden. Jag vill med anledning därav erinra om att förvaltningslagen (1971: 290), som träder i kraft den 1 januari 1972, i 4 och 5 §§ innehåller utförliga jävsregler. Visserligen finns enligt 1 § förvaltningslagen möjlighet att i de frågor som regleras i lagen meddela härifrån avvikande bestämmelser men jag anser inte att något sådant behov föreligger i detta fall. Någon jävsregel har därför inte tagits upp i lagen utan förvaltningslagens bestämmelser blir automatiskt tillämpliga.

4 §

Paragrafen innehåller en definition av begreppet svensk försvarsuppfinning och ett generellt förbud att offentliggöra eller på annat sätt yppa sådan uppfinning. Motsvarande bestämmelser finns i 1 § första stycket FufL och 4 § arbetsgruppens förslag.

Arbetsgruppen har i överensstämmelse med 1 § första stycket FufL definierat svensk försvarsuppfinning som försvarsuppfinning som tillkommit i Sverige eller tillhör någon som är bosatt i Sverige. Ett par remissinstanser har påpekat att definitionen inte tar hänsyn till sådana uppfinningar som tillhör juridiska personer. Jag vill i detta sammanhang påpeka att departementschefen i samband med genomförandet av 1942 års lagstiftning (prop. 1942: 204 s. 32) uttalade att under uttrycket "någon som är bosatt härstädes" inbegrips även juridisk persons styrelse har sitt säte här i riket. Jag anser emellertid att ett förtydligande på denna punkt är önskvärt.

I enlighet med det anförda föreskrivs i förevarande paragraf i de-

partementsförslaget att svensk försvarsuppfinning är uppfinning som tillhör här bosatt fysisk person eller tillhör svensk juridisk person.

Med svensk juridisk person avses bolag, förening eller liknande vars styrelse eller ledande organ har sitt säte i Sverige. Huruvida någon är bosatt här får bedömas med hänsyn till faktiska förhållanden och med ledning av folkbokföringsförordningens bestämmelser.

Sveriges industriförbund har framhållit att det vid lagens tillämpning kan uppstå vissa komplikationer såvitt gäller licensavtal mellan företag i olika länder där licensgivare och licenstagare förbinder sig att till varandra upplåta licens på eventuella förbättringsuppfinningar. Sådana överenskommelser kan förekomma både i koncernförhållanden och mellan självständiga företag. Jag vill med anledning härav endast framhålla, att det torde följa av allmänna svenska rättsgrundsatser att avtal som strider mot straffsanktionerade lagregler inte är bindande. Föreligger sålunda genom avtal förpliktelse till framtida överlåtelse av uppfinningar, torde denna förpliktelse inte kunna göras gällande i fråga om uppfinning som skall hållas hemlig enligt försvarsuppfinningslagen.

Enligt förevarande bestämmelse får svensk försvarsuppfinning inte offentliggöras eller på annat sätt obehörigen yppas innan granskningsnämnden enligt vad som föreskrivs i lagen prövat om uppfinningen skall hållas hemlig. Bara sådana former av yppande som kan leda till att uppfinningen blir känd bör omfattas av förbudet. Det ligger i sakens natur att uppfinnaren i vissa fall måste kunna ge andra personer kännedom om uppfinningen, t. ex. medarbetare eller patentombud. För att markera detta har angivits att endast sådant yppande som sker "obehörigen" är förbjudet enligt denna bestämmelse.

Motsvarande bestämmelse i FufL och i arbetsgruppens förslag innehåller också förbud mot att utom riket ansöka om patent på uppfinningen. I enlighet med vad jag har anfört tidigare (4.8) bör ett sådant förbud gälla men med möjlighet för Kungl. Maj:t att ge dispens från förbudet. En bestämmelse i ämnet har i departementsförslaget tagits upp i 10 §.

5 §

Paragrafen innehåller regler om hur frågan om hemlighållande av svensk försvarsuppfinning aktualiseras hos granskningsnämnden. Motsvarande bestämmelser finns i 2 § första stycket och 3 § FufL samt i 5 och 6 §§ arbetsgruppens förslag.

När ansökan om patent på svensk försvarsuppfinning har gjorts åligger det enligt *första punkten* patentverket att hålla ansökan tillgänglig för granskningsnämnden, som skall pröva om uppfinningen skall hållas hemlig. Flertalet ärenden hos nämnden torde aktualiseras på detta sätt.

För den händelse uppfinnaren inte ansöker om patent, bör det likväl finnas möjlighet för honom att få frågan om uppfinningens hemlighål-

lande prövad. Även en utomstående bör i sådant fall, om hans rätt är berörd, kunna få prövning av frågan om uppfinningen skall hållas hemlig. I enlighet härmed föreskrivs i *andra punkten* att den som vill att en svensk försvarsuppfinning, på vilken patent inte har sökts, skall få offentliggöras eller eljest yppas skall hos granskningsnämnden ansöka om prövning om uppfinningen skall hållas hemlig.

6 §

I denna paragraf anges förutsättningarna för att granskningsnämnden, när fråga om hemlighållande av en svensk försvarsuppfinning har aktualiserats hos nämnden enligt 5 §, skall kunna förordna att uppfinningen skall hållas hemlig.

Enligt 2 § andra stycket och 3 § FufL gäller att granskningsnämnden får förordna om fortsatt hemlighållande om den finner att uppfinningen är av sådan betydelse för försvaret att den alltjämt bör hållas hemlig. Arbetsgruppens förslag innebar inte någon ändring i denna del. Som jag tidigare har anfört bör det emellertid av lagtexten klart framgå att möjligheten att hemlighålla en svensk försvarsuppfinning skall tillgripas bara i undantagsfall och när väsentliga försvarsintressen påkallar det. I enlighet med dessa överväganden föreskrivs i förevarande paragraf i departementsförslaget, att granskningsnämnden, om den vid prövning som avses i 5 § finner att uppfinningen är av väsentlig betydelse för försvaret, skall förordna att uppfinningen inte får offentliggöras eller på annat sätt obchörigen yppas.

Vid prövningen måste särskilt värderas vilka olägenheter ett hemlighållande skulle innebära för den fortsatta tekniska utvecklingen och samhällets intresse av att kunna tillgodogöra sig uppfinningen för civila ändamål. Kan dessa olägenheter eller detta intresse antas vara betydande, bör förordnande om att uppfinningen skall hållas hemlig inte meddelas annat än om det från försvarssynpunkt är ett vitalt intresse att uppfinningen hålls hemlig. Om däremot uppfinningen är av så speciell natur att den har ringa praktisk betydelse utanför krigsmaterielområdet, behöver inte lika stränga krav uppställas när det gäller uppfinningens betydelse för försvaret. Även i sådant fall bör dock av hänsyn till intresset av att forskningen får tillgång till tekniska nyskapelser starka skäl föreligga för att beslut om hemlighållande skall få meddelas.

Om granskningsnämnden fattar beslut av innebörd att uppfinningen inte är av väsentlig betydelse för försvaret och det därför saknas förutsättningar för fortsatt hemlighållande, upphör det förbud som föreskrivs i 4 § departementsförslaget att offentliggöra eller på annat sätt yppa uppfinningen att gälla. Detta framgår av att förbudet i 4 § gäller endast intill dess granskningsnämnden prövat sekretessfrågan.

7 §

Enligt denna paragraf, som motsvarar 7 § i arbetsgruppens förslag, gäller en tidsfrist för granskningsnämndens prövning rörande uppfinning på vilken patent har sökts. Bestämmelsen motsvarar 7 § arbetsgruppens förslag och 2 § fjärde stycket FufL.

För att uppfinnaren — om uppfinningen inte skall hållas hemlig — skall kunna ansöka om patent på uppfinningen utomlands före det s. k. prioritetsårets utgång, är det nödvändigt att granskningsnämnden prövar frågan om uppfinningens hemlighållande inom en förhållandevis kort tid. I enlighet med de överväganden som jag har redovisat i det föregående (4.7) anges i paragrafen att granskningsnämndens beslut om fortsatt hemlighållande skall meddelas inom tre månader från den dag då beskrivning över uppfinningen med tillhörande ritning och patentkrav på svenska har inkommit till patentmyndigheten. Med denna bestämning av utgångspunkten för granskningsperiodens beräkning uppnås överensstämmelse med de krav på patentansökans innehåll som gäller enligt 9 § andra stycket PatL. Den nya lydelsen innebär inte någon ändring i förhållande till vad som nu gäller i fråga om granskningsperiodens början, eftersom 2 § fjärde stycket FufL i praxis ansetts ha samma innebörd.

I paragrafen föreskrivs, att om granskningsnämnden inte inom den föreskrivna tiden meddelat beslut om fortsatt hemlighållande, uppfinningen upphör att vara hemlig enligt försvarsuppfinningslagen. Såvitt gäller hemlighållande av ansökningshandlingarna i patentärendet gäller vanliga regler. Enligt 23 § sekretesslagen får handlingarna inte utan sökandens samtycke utlämnas till annan i vidare mån än som följer av gällande patentlagstiftning. Detta innebär att, även efter det att uppfinningen inte längre behöver hållas hemlig enligt försvarsuppfinningslagen, handlingarna i patentärendet är hemliga till den tidpunkt när de enligt 22 § PatL skall offentliggöras.

För det fall att frågan om hemlighållande inte aktualiseras genom en patentansökan utan genom en särskild ansökan till nämnden, föreskrivs i den gällande lagen inte någon särskild tidsfrist utan endast att granskningsnämnden skall pröva frågan utan dröjsmål. Motsvarande föreskrift har tagits upp i arbetsgruppens förslag. För egen del anser jag att någon särskild regel om detta inte behövs i lagen utan att en sådan föreskrift lämpligen bör tas in i instruktionen för nämnden. Såsom tidigare framhållits följer av 4 § departementsförslaget att, om granskningsnämnden vid sin prövning av en ansökan enligt 5 § andra stycket finner, att uppfinningen inte är av väsentlig betydelse för försvaret, uppfinningen därefter får offentliggöras.

8 §

Paragrafen innehåller regler angående nämndens skyldighet att ompröva förordnande om att uppfinning skall hållas hemlig. Motsvarande bestämmelser finns i 8 § arbetsgruppens förslag och i 2 § tillämpningskungörelsen till FufL.

På grund av den snabba tekniska utvecklingen finns det i regel inte något behov av att hålla en försvarsuppfinning hemlig under någon längre tid. Rent faktiskt kan det ofta också vara svårt att hålla uppfinningen hemlig sedan den krigsmateriel som uppfinningen avser komma i produktion och börjat användas inom krigsmakten. Det är därför angeläget att granskningsnämnden, sedan den förordnat att en uppfinning skall hållas hemlig, med jämna mellanrum tar upp frågan om hemlighållandet till omprövning. I enlighet med arbetsgruppens förslag har därför bestämmelser angående omprövning tagits in i lagen. Bestämmelserna innebär att omprövning av förordnandet skall ske inte bara när särskild ansökan härom har gjorts utan så snart anledning föreligger och minst en gång om året. Särskild ansökan kan göras inte bara av uppfinnaren utan också t. ex. av den som fått sin ansökan om patent vilandeförklarad därför att den kolliderar med en tidigare ingiven ansökan om patent på en hemlig försvarsuppfinning. Särskild anledning till omprövning kan föreligga t. ex. när ansökan om patent på uppfinningen har avskrivits eller avslagits. Om nämnden finner att uppfinningen inte längre är av väsentlig betydelse för försvaret, skall den givetvis upphäva förordnandet om att uppfinningen skall hållas hemlig.

9 §

Enligt denna paragraf kan Kungl. Maj:t medge dispens från förbudet för annan att yppa en försvarsuppfinning. Bestämmelsen saknar motsvarighet såväl i arbetsgruppens förslag som i gällande rätt.

I enlighet med de överväganden som jag har redovisat i den allmänna motiveringen (4.8) har i paragrafen tagits in en bestämmelse om att Kungl. Maj:t kan förordna, att uppfinning som omfattas av ett av granskningsnämnden meddelat förordnande om hemlighållande får yppas för annan, under förutsättning att hemlighållandet i övrigt inte äventyras härigenom. Dispensbestämmelsen bör tillämpas endast i undantagsfall och bara under förutsättning att betryggande garantier lämnas för att sekretessen i övrigt inte äventyras.

10 §

Paragrafen, som motsvarar 10 § i arbetsgruppens förslag, innehåller bestämmelser om ansökan i utlandet om patent på hemlig svensk försvarsuppfinning. Bestämmelsen har i gällande rätt närmast sin motsvarighet i 1 § första stycket FufL.

Lagens syften skulle uppenbarligen motverkas om det vore tillåtet att utom riket ansöka om patent på en hemlig försvarsuppfinning. Detsamma gäller om det vore tillåtet att ansöka om sådan skydds rätt som finns i vissa länders rättssystem och som ligger nära patenträtten, t. ex. det tyska "Gebrauchsmuster". I överensstämmelse med gällande lag bör därför uppställas ett generellt förbud mot att i utlandet ansöka om patent eller annan skydds rätt. Som jag har redovisat i den allmänna motiveringen (4.8) finns det emellertid i vissa fall behov av att kunna ge dispens från förbudet under förutsättning att uppfinningen hålls hemlig också i det främmande landet. I enlighet härmed föreskrivs i *första punkten* att ansökan om patent eller annan skydds rätt på svensk försvarsuppfinning som enligt lagen skall hållas hemlig inte får göras i främmande stat, såvida inte Kungl. Maj:t medger det. Bestämmelsen gäller både uppfinningar som är hemliga enligt 4 § och uppfinningar som omfattas av ett av granskningsnämnden enligt 6 § meddelat förordnande.

I *andra punkten* föreskrivs att medgivande till ansökan utomlands bara får lämnas under förutsättning att uppfinningen hålls hemlig också i den främmande stat där ansökan görs. Befogenhet att meddela sådan dispens har tidigare ansetts tillkomma granskningsnämnden utan en uttrycklig regel. Frågan måste emellertid, som jag tidigare har nämnt, anses vara av sådan vikt att beslutanderätten bör tillkomma Kungl. Maj:t.

I ett remissyttrande har framhållits att fullständiga garantier knappast kan lämnas för att uppfinningen hålls hemlig i den främmande staten. Med anledning härav vill jag framhålla att frågan huruvida garantierna är trygghande får prövas av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall mot bakgrunden av eventuella överenskommelser om patentfrågor i samband med försvarslevcranser och den i staten gällande lagstiftningen.

11 §

I denna paragraf behandlas frågan om statens skyldighet att på begäran överta rätten till svensk försvarsuppfinning som skall hållas hemlig. Motsvarande bestämmelser finns i 9 § arbetsgruppens förslag och i 4 § FufL.

Om förordnande meddelas om att en försvarsuppfinning skall hållas hemlig har uppfinnaren inte några möjligheter att fritt exploatera uppfinningen. Såsom framgår av vad jag tidigare har anfört (4.3 och 9) bör i överensstämmelse med gällande rätt tas in bestämmelser om att uppfinning skall upphöra att vara hemlig om innehavaren har begärt att staten skall överta uppfinningen men sådant övertagande inte skett inom viss kortare tid. Som regel torde överenskommelse om statens övertagande av uppfinningen komma att träffas i de fall då upp-

finningen verkligen har betydelse för försvaret. Kommer sådan överenskommelse inte till stånd är detta ett tecken på att några bärande skäl för sekretess inte föreligger. Förevarande bestämmelse blir sålunda av betydelse som en yttersta garanti mot att uppfinningar hemlighålls i onödan.

I enlighet med det anförda föreskrivs i *första stycket* att, när granskningsnämnden beslutat att en uppfinning skall hållas hemlig, uppfinnaren eller hans rättsinnehavare hos nämnden kan begära att staten övertar uppfinningen (*första punkten*), samt att, om nämnden finner att förordnandet skall bestå, handlingarna i ärendet skall överlämnas till Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer (*andra punkten*). Enligt *andra stycket första punkten* upphör förordnandet om hemlighållande att gälla, om inte staten har övertagit uppfinningen inom fyra månader efter det att begäran om övertagande inkom till granskningsnämnden. För att granskningsnämndens prövning av frågan om hemlighållande inte skall ta större del av fyramånadersfristen i anspråk än som är nödvändigt, bör i instruktionen för nämnden föreskrivas att prövningen skall ske utan dröjsmål.

Den angivna fyramånadersfristen kan i vissa situationer visa sig vara alltför kort. Med de stränga krav som uppställs för att förordnande om hemlighållande skall få meddelas, får det visserligen antas att staten i regel har ett starkt intresse av att överta uppfinningen. Emellertid kan utredningen om vilken ersättning som skall betalas för uppfinningen visa sig vara komplicerad. I undantagsfall bör därför såsom enligt gällande rätt fristen kunna förlängas. I *andra stycket andra punkten* föreskrivs därför att Kungl. Maj:t, om särskilda skäl föreligger, kan förlänga fyramånadersfristen med ytterligare två månader.

I 4 § FufL anges att staten skall ha förvärvat all rätt till uppfinningen "genom expropriation eller annorledes". Enligt min mening är det dock inte nödvändigt att i lagtexten närmare ange på vilka sätt statens övertagande av uppfinningen kan ske. Att expropriation kan tillgripas framgår av 13 § departementsförslaget. De citerade orden har därför fått utgå.

12 §

I paragrafen, som motsvarar 11 § i arbetsgruppens förslag, meddelas bestämmelser om vilandeförklaring av ansökan om patent.

Som har anförts i den allmänna motiveringen (4.4) bör systemet med hemligt patent ersättas av ett system som innebär att ansökningen om patent förklaras vilande så länge uppfinningen hålls hemlig enligt försvarsuppfinningslagen. Vilandeförklaring bör emellertid inte ske förrän ansökan har godkänts för utläggning. Genom att patentverkets granskning av ansökningen fortsätter fram till godkännandet för utläggning tillgodoses uppfinnarens intresse av att få kännedom om patent-

verkets bedömning av nyhetskrav och patenterbarhet. Enligt vad patent- och registreringsverket uppgett leder de ansökningar som godkänts för utläggning i övervägande antalet fall till patent. Detta innebär i praktiken att så gott som samtliga icke patenterbara uppfinningar genom avslag eller avskrivning blir utmönstrade och slutligt avgjorda på detta stadium. Sedan ansökningen godkänts för utläggning kan sökanden inte utvidga patentkraven eller på annat sätt ändra ansökningen i utvidgande riktning. Efter denna tidpunkt torde därför patentansökningen kunna läggas till grund för en överenskommelse om överlåtelse av rätten till uppfinningen.

Om en ansökan om patent avskrivs eller avslås, är detta en omständighet som bör föranleda granskningsnämnden att enligt 8 § på nytt pröva frågan om uppfinningens hemlighållande. Beror avskrivningen eller avslaget på att uppfinningen inte motsvarar patentlagens patenterbarhetskrav, torde den som regel inte heller ha den betydelse för försvarsändamål att den bör hållas hemlig och förordnandet om hemlighållande bör därför upphävas. Däremot kan det finnas skäl att låta förordnandet bestå, om avskrivningen eller avslaget beror på formella brister i ansökningen, t. ex. att ansökningsavgift inte har erlagts. Det samma kan vara fallet, om ansökningen har avskrivits eller avslagits därför att den inte skiljer sig tillräckligt mycket från en uppfinning på vilken patent redan har meddelats. I synnerhet torde anledning kunna föreligga att låta förordnandet bestå, om det redan meddelade patentet är hemligt enligt äldre lag.

Sedan ansökningen har godkänts för utläggning, skall ansökningen vilandeförklaras. Utläggning och offentliggörande av ansökningen enligt 21 och 22 §§ PatL skall således inte ske. Sökanden skall uppenbarligen inte heller på detta stadium avkrävas tryckningsavgift enligt bestämmelserna i 20 § PatL.

Arbetsgruppen har föreslagit en bestämmelse av innebörd att 20—23 §§ PatL inte skall tillämpas på ansökningen så länge den är hemlig enligt lagen. Förslaget kan i princip godtas. Någon hänvisning till 23 § PatL behöver dock inte tas in, eftersom denna bestämmelse för sin tillämpning förutsätter att utläggning har skett och någon hänvisning till detta lagrum torde därför inte behövas.

I enlighet med vad jag nu har anfört föreskrivs i *första stycket* av förevarande paragraf i departementsförslaget att när ansökan om patent på uppfinning som avses med förordnande enligt 6 § har godkänts för utläggning, ansökningen skall förklaras vilande i avbidan på att förordnandet upphör att gälla (*första punkten*) samt att bestämmelserna i 20—22 §§ PatL ej skall tillämpas så länge förordnandet består (*andra punkten*).

När granskningsnämndens förordnande om hemlighållande upphör att gälla, skall handlingarna i patentärendet hållas tillgängliga för envar,

om den i 22 § andra stycket PatL föreskrivna adertonmånaderstiden har gått ut. Har denna tid inte gått ut men ansökningen godkänts för utläggning, skall ansökningen utläggas och handlingarna offentliggöras sedan tryckningsavgift erlagts eller befrielse härifrån medgivits.

För att ge sökanden möjlighet att ansöka om patent på uppfinningen i utlandet samtidigt som ansökan offentliggörs här, har arbetsgruppen föreslagit att nämnden, i samband med beslut om att uppfinningen inte längre skall vara hemlig, på sökandens begäran skall kunna förordna att handlingarna i patentärendet inte skall offentliggöras förrän efter viss tid. Patent- och registreringsverket och granskningsnämnden har framhållit att den föreslagna bestämmelsen innebär att nämnden under en i lagen inte närmare angiven och inte ens maximerad tid kan sätta patentlagens offentlighetsregler ur kraft, fastän uppfinningen inte längre skall hållas hemlig av hänsyn till försvarsintressen. Dessa remissmyndigheter har i stället förordnat att det i försvarsuppfinningslagen föreskrivs att handlingarna inte skall vara allmänt tillgängliga enligt 22 § PatL förrän efter viss i lagen bestämd tid, förslagsvis tre månader, med möjlighet för sökanden att begära ett tidigare offentliggörande.

Jag delar arbetsgruppens uppfattning att det ibland kan föreligga ett behov av att, när förordnande om hemlighållande enligt försvarsuppfinningslagen upphör att gälla, uppskjuta patenthandlingarnas offentliggörande enligt patentlagen. Om nämligen uppfinnaren inte hinner ansöka om patent i utlandet, innan den svenska ansökan har offentliggjorts, kan hans ansökan i utlandet drabbas av nyhetshinder. Denna situation uppkommer, om förordnandet upphör att gälla sedan den i 22 § andra stycket PatL föreskrivna adertonmånaderstiden gått ut. Har ansökningen godkänts för utläggning när förordnandet upphör att gälla eller godkänns den för utläggning mycket kort tid därefter, kan det också uppstå svårigheter för uppfinnaren att ansöka om patent i utlandet innan offentliggörandet sker. För dessa fall bör därför erforderligt rådrum beredas uppfinnaren genom att offentliggörandet uppskjuts. I likhet med patentverket och granskningsnämnden anser jag att en viss bestämd tidsfrist bör anges i lagen och jag biträder också förslaget att denna bestäms till tre månader. Eftersom bestämmelsen meddelas för att tillgodose ett uppfinnarens intresse, som måhända inte alltid föreligger, bör han ha möjlighet att begära att offentliggörandet sker tidigare.

I enlighet med dessa överväganden föreskrivs i *tredje punkten* att när förordnandet om hemlighållande upphör att gälla patentmyndigheten inte får hålla handlingarna i ärendet tillgängliga förrän tre månader förflutit från den dag då förordnandet upphörde att gälla, såvida inte sökanden begär det.

13 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om expropriation av svensk försvarsuppfinnning. Den motsvarar 12 § arbetsgruppens förslag och 7 § FufL.

Såsom jag tidigare har berört (4.2) bör till skillnad från vad som nu gäller någon bestämmelse inte tas in i lagen om rätt för staten att utnyttja uppfinnning som inte avser krigsmateriel. I övrigt överensstämmer förevarande paragraf i departementsförslaget i huvudsak med gällande rätt. I överensstämmelse med vad som angetts som förutsättning för hemlighållande av uppfinnning föreskrivs dock att expropriation får ske endast om uppfinnningen är av "väsentlig" betydelse för försvaret. Enligt 7 § FufL gäller som förutsättning att uppfinnningen skall vara av "särskild" betydelse för försvaret. Någon ändring i sak är inte åsyftad.

14 §

Paragrafen, som motsvarar 13 § i arbetsgruppens förslag, innehåller regler om ersättning. I gällande rätt finns motsvarande bestämmelser i 10 § första stycket FufL.

Beträffande de allmänna överväganden som ligger till grund för dessa bestämmelser hänvisas till vad jag har anfört i den allmänna motiveringen (4.10).

Om förordnande av granskningsnämnden att uppfinnning skall hållas hemlig medför skada, skall enligt *första stycket* skälig ersättning härför utgå av allmänna medel. Bestämmelsen överensstämmer i sak med vad som nu gäller enligt 10 § första stycket FufL. I sistnämnda lagrum talas emellertid om ersättning för "skada eller intrång". Bestämmelsen infördes genom 1942 års lagstiftning. Som motiv för att ersättning skall utgå inte bara för skada utan också för intrång angavs, att det för uppfinnaren kan vara svårt att förebringa bevisning om den skada som förordnandet medför och att möjlighet därför borde lämnas åt domstolarna att i det särskilda fallet bestämma ersättningen utifrån billighetshänsyn (prop. 1942: 204 s. 36). Sedan dess har emellertid genom tillkomsten av rättegångsbalken (RB) införts en allmän regel om att domstol kan uppskatta en skada till skäligt belopp när full bevisning om skadan inte alls eller endast med svårighet kan föras (35 kap. 5 § RB). Med hänsyn härtill anser jag det inte nödvändigt att "intrång" eller, som arbetsgruppen föreslagit, "olägenhet" särskilt nämns i lagtexten. Det är f. ö. önskvärt att bestämmelsen så långt möjligt överensstämmer med terminologin i 58 § PatL, som föreskriver att vid patentintrång skälig ersättning skall utges för (utnyttjandet av uppfinnningen och för) den ytterligare skada som intrånget medfört.

Som jag har sagt tidigare (4.5) kan rätt till ersättning tillkomma inte bara uppfinnaren eller hans rättsinnehavare utan också annan som lider skada på grund av beslutet om hemlighållande. Jag syftar här på det

fallet att en ansökan om patent på en icke hemlig uppfinning vilandeförklaras därför att den kolliderar med en tidigare ingiven ansökan som vilandeförklarats enligt försvarsuppfinningslagen. För det fallet att patent sedermera meddelas på den först ingivna ansökan men inte på den senare ingivna, bör visserligen någon ersättning inte utgå till sökanden i det senast anhängiggjorda ärendet. Denne kan inte anses ha åsamkats någon skada genom hemlighållandet av den först ingivna ansökan, eftersom han under alla förhållanden inte skulle ha fått patent på sin uppfinning och han inte bör försättas i bättre läge än om beslutet om hemlighållande inte hade meddelats. Om däremot patent inte meddelas på den först ingivna ansökan men däremot på den senare, kan ekonomisk förlust ha uppkommit på grund av det dröjsmål med patentets meddelande som beslutet om hemlighållande medfört. Sökanden i det yngre ärendet kan t. ex. ha gått miste om licensavgifter. I sådant fall bör han vara berättigad till ersättning av allmänna medel. Som jag tidigare har nämnt torde emellertid kollisioner av detta slag över huvud taget bli sällsynta och den situationen att patent inte meddelas med anledning av den först ingivna ansökningen men däremot på den senare måste med nödvändighet bli ännu mera sällsynt.

Den nyssnämnda bestämmelsen i 10 § första stycket FufL avser också det fallet att beslut om expropriation har meddelats. I likhet med arbetsgruppen anser jag att en särskild ersättningsregel bör tas in i lagen för expropriationsfallen i första hand för att tydligt markera att ersättning i dessa fall skall utgå för äganderätten till uppfinningen eller för rätten att utnyttja denna. Vid sidan härav kan det emellertid ibland bli aktuellt att också utge ren skadeersättning för skada — t. ex. intrång i innehavarens rörelse — som expropriationen medför. Även sådan skada bör medföra rätt till ersättning.

I enlighet med det anförda föreskrivs i *andra stycket* av förevarande paragraf, att om förordnande har meddelats om expropriation enligt 13 §, skäligen ersättning skall utgå för den rätt som förordnandet avser och för den ytterligare skada som förordnandet medför.

Som jag har nämnt tidigare (4.1) anser jag det inte möjligt att ange närmare riktlinjer för ersättningens bestämmande. Det är givet att det i många fall kan vara svårt att närmare uppskatta skadans storlek eller, när expropriation sker, att bedöma vad uppfinningen eller rätten till utnyttjande kan vara värd. Jag vill emellertid erinra om att ersättningen kan bestämmas i olika omgångar och för en tidsperiod i taget. Det kan ofta vara svårt att bedöma hur länge en uppfinning behöver hållas hemlig och i vilken omfattning den kommer att utnyttjas. Bestäms ersättningen från tid till annan torde därför möjligheterna öka att åstadkomma ett så materiellt riktigt resultat som möjligt.

I *tredje stycket* — som med vissa redaktionella ändringar motsvarar 10 § andra stycket FufL — föreskrivs att Stockholms tingsrätt är behö-

rig domstol i mål om ersättning enligt denna paragraf. Vidare hänvisas beträffande tingsrättens och hovrättens sammansättning i sådant mål till 66 och 67 §§ PatL.

15 §

Paragrafen, som motsvarar 14 § första punkten arbetsgruppens förslag, innehåller en inledande bestämmelse om utländska försvarsuppfinningar. Den motsvaras i gällande rätt närmast av 2 § första stycket FufL.

I paragrafen definieras utländsk försvarsuppfinning som annan försvarsuppfinning än svensk försvarsuppfinning. Som utländsk försvarsuppfinning anses alltså varje försvarsuppfinning som gjorts utomlands och vars innehavare inte är i Sverige bosatt fysisk person eller svensk juridisk person. Ansökan om patent på en sådan uppfinning skall i likhet med vad som gäller i fråga om svensk försvarsuppfinning enligt förevarande paragraf underställas granskningsnämnden för prövning huruvida uppfinningen skall hållas hemlig. Bestämmelsen torde inte kräva någon ytterligare kommentar.

16 §

I denna paragraf anges förutsättningarna för hemlighållande av utländsk försvarsuppfinning. Paragrafen motsvarar delvis 14 § andra punkten arbetsgruppens förslag och har i gällande rätt viss motsvarighet i 1 § andra stycket och 2 § tredje stycket FufL.

I enlighet med de överväganden som jag har redovisat i den allmänna motiveringen (4.3) bör lagen innehålla bestämmelser som gör det möjligt att förordna att utländsk försvarsuppfinning skall hållas hemlig i Sverige. I paragrafen behandlas två olika fall när sådant förordnande skall kunna meddelas. Som förutsättning härför bör i båda fallen gälla att ansökan om patent på uppfinningen har gjorts här i riket och att uppfinningen är hemlig enligt lag i främmande stat. Något praktiskt behov av att hemlighålla andra uppfinningar än sådana som är föremål för patentansökan eller att hemlighålla uppfinningar som inte hålls hemliga i utlandet föreligger uppenbarligen inte.

I *första punkten* behandlas det fallet att patent på uppfinningen enligt överenskommelse mellan Sverige och den främmande stat, där uppfinningen hålls hemlig, får sökas här under förutsättning att den hålls hemlig också här i landet. För sådant fall föreskrivs att granskningsnämnden skall förordna att uppfinningen inte får offentliggöras eller eljest obehörigen yppas. Någon sakprövning skall således inte ske i dessa fall.

Som jag nyss nämnde uppställs som krav för att uppfinningen skall hemlighållas att uppfinningen är hemlig enligt lag i främmande stat. Arbetsgruppen har föreslagit att som förutsättning skall anges att upp-

finningen är hemlig i ursprungslandet. Med "ursprungslandet" torde i detta sammanhang enligt vanligt språkbruk avses det land där uppfinningen tillkommit. Enligt min mening bör emellertid ett hemlighållande alltid ske här i landet, om uppfinningen är hemlig i en stat med vilken Sverige ingått ett avtal av nyss nämnd art, oavsett om denna stat är att anse som "ursprungsland" i nyss angiven mening. Det är t. ex. tänkbart att en uppfinnare i samband med forskning i annat land än hemlandet har gjort en uppfinning, som rent faktiskt aldrig röjts där, och att han vid återkomsten till hemlandet söker patent på uppfinningen. I ett sådant fall kan uppfinningen väl tänkas bli hemlighållen i hemlandet, och om Sverige har ett sekretessavtal beträffande försvarsuppfinningar med det landet, måste uppfinningen kunna hemlighållas här även om den inte har formellt hemligstämplats i "ursprungslandet". Förevarande bestämmelser i departementsförslaget har utformats i enlighet med dessa överväganden.

Enligt *andra punkten* kan förordnande om hemlighållande av utländsk försvarsuppfinning meddelas, även om särskild överenskommelse inte har träffats mellan Sverige och främmande stat, om nämligen uppfinningen är av väsentlig betydelse för försvaret. Bestämmelsen kan främst bli av betydelse för sådana fall då försvaret önskar inköpa krigsmateriel från ett land med vilket överenskommelse inte har träffats men vars regering i särskild ordning har lämnat tillstånd till att materielen får exporteras hit under förutsättning att uppfinningen hemlighålls här.

17 §

Paragrafen, som motsvarar 15 § arbetsgruppens förslag, innehåller bestämmelser om förfarandet då utländsk försvarsuppfinning upphör att vara hemlig i utlandet. Lagrummet saknar motsvarighet i gällande rätt.

Om utländsk försvarsuppfinning som skall hållas hemlig enligt 16 § departementsförslaget upphör att vara hemlig i vederbörande främmande stat, skall granskningsnämnden enligt förevarande paragraf upphäva förordnandet om hemlighållande, om inte särskilda skäl föreligger att uppfinningen alltjämt hålles hemlig. Beträffande motiveringen för dessa bestämmelser hänvisas i första hand till vad jag tidigare har anfört (4.3). Jag vill emellertid här ytterligare framhålla att en förutsättning för paragrafens tillämpning givetvis är att nämnden får meddelande om att sekretessen har hävts i utlandet. Detta torde inte, såsom arbetsgruppen föreslagit, behöva sägas uttryckligen. Genom överenskommelser med vederbörande myndigheter i berörda främmande stater bör tillses att underrättelser lämnas om sekretessens hävande.

18 §

Paragrafen, som motsvarar 16 § arbetsgruppens förslag, innehåller beträffande utländska försvarsuppfinningar en hänvisning till vissa i det föregående givna bestämmelser om svenska försvarsuppfinningar. Den saknar direkt motsvarighet i FufL men överensstämmer i sak med vad som f. n. gäller.

Enligt arbetsgruppens förslag skall de bestämmelser som i departementsförslaget tagits upp i 12 §, i 13 § såvitt avser expropriation av utnyttjanderätt, i 14 § andra stycket om ersättning vid sådan expropriation samt i 14 § tredje stycket om laga domstol genom en hänvisningsregel göras tillämpliga i fråga om utländsk försvarsuppfinning. I dessa delar kan jag biträda förslaget. I två hänseenden anser jag emellertid att hänvisningen bör göras mer omfattande än enligt arbetsgruppens förslag.

Enligt sistnämnda förslag skall bestämmelsen om att Kungl. Maj:t skall kunna förordna att all rätt till uppfinningen skall avstås till staten (13 § departementsförslaget) inte tillämpas på utländska försvarsuppfinningar. Förslaget har inte närmare motiverats. Denna fråga diskuterades i samband med att FufL reviderades år 1962. Föredragande departementschefen uttalade därvid att han inte kunde biträda ett under remissbehandlingen framfört förslag om att befogenheten för staten att expropriera all rätt till en försvarsuppfinning inte skulle avse utländsk uppfinning. Han framhöll emellertid att omständigheterna endast sällan torde vara sådana att denna befogenhet bör utnyttjas. För egen del ansluter jag mig till dessa uttalanden och anser följaktligen att hänvisningen i förevarande paragraf även bör avse rätten att expropriera all rätt till en försvarsuppfinning. Jag vill framhålla att ett sådant expropriationsbeslut får anses vara territoriellt begränsat till Sverige och därför sakligt sett närmast innebära att staten tillägger sig ensamrätt att utnyttja uppfinningen i Sverige. Görs 13 § departementsförslaget i enlighet härmed i sin helhet tillämplig på utländsk försvarsuppfinning, bör som en konsekvens härav också ersättningsbestämmelsen i 14 § andra stycket göras tillämplig utan inskränkning.

Arbetsgruppen har vidare föreslagit att innehavare av utländsk försvarsuppfinning inte skall ha någon rätt till ersättning för skada som uppkommer genom att beslut om hemlighållande av uppfinningen meddelas. Eftersom en förutsättning för att förordnande om hemlighållande skall kunna meddelas enligt 16 § departementsförslaget är att uppfinningen redan är hemlig i främmande stat, torde ett sådant förordnande normalt inte medföra någon skada. Emellertid skall enligt föreskrift i 17 § departementsförslaget i undantagsfall kunna beslutas att förordnandet skall bestå även sedan sekretessen hävts i den främmande staten. Ett sådant beslut kan otvivelaktigt medföra skada. En-

ligt min mening saknas det anledning att i en sådan situation innehavaren av den utländska uppfinningen skall vara sämre ställd i ersättningshänseende än innehavaren av en svensk försvarsuppfinning. Hänvisningen i förevarande paragraf bör därför omfatta även 14 § första stycket departementsförslaget.

I enlighet med dessa överväganden föreskrivs i förevarande paragraf att bestämmelserna i 12—14 §§ skall äga motsvarande tillämpning i fråga om utländsk försvarsuppfinning.

19 §

Paragrafen innehåller straffbestämmelser. Den motsvarar 17 och 18 §§ arbetsgruppens förslag och 11 och 12 §§ FufL.

Enligt förevarande paragraf straffas den som bryter mot 4 § (förbud att offentliggöra eller eljest yppa svensk försvarsuppfinning) eller 10 § (förbud att ansöka om patent på svensk försvarsuppfinning i utlandet) eller mot förordnande enligt 6 eller 16 § (granskningsnämndens förordnande om att svensk eller utländsk försvarsuppfinning skall hållas hemlig) med böter eller fängelse i högst ett år, om inte gärningen är belagd med straff i brottsbalken. Bestämmelsen är tillämplig inte bara på uppfinnaren eller den på vilken hans rätt har övergått. Får någon utomstående kännedom om uppfinningen och sprider kännedom om denna, kan även han straffas enligt denna bestämmelse.

20 §

Paragrafen innehåller regler om skadestånd för uppsåtligt utnyttjande av hemlig försvarsuppfinning. Motsvarande bestämmelser finns inte vare sig i arbetsgruppens förslag eller i FufL.

I enlighet med de överväganden som jag har redovisat i den allmänna motiveringen (4.4) har i denna paragraf tagits in bestämmelser som syftar till att bereda uppfinnaren i huvudsak samma skadeståndsskydd mot uppsåtligt utnyttjande av uppfinningen under tiden innan patent meddelas som han skulle ha åtnjutit om patentansökningen inte hade vilandeförklarats enligt försvarsuppfinningslagen. Bestämmelserna har utformats med 58 och 60 §§ PatL som förebild. Enligt 60 § PatL kan ersättning inte utgå för utnyttjande som sker före det att handlingarna offentliggjorts enligt 22 § PatL. Som utgångspunkt för skadeståndsrätten enligt denna paragraf bör därför gälla den tid då offentliggörandet skulle ha skett, om förordnande om hemlighållande enligt försvarsuppfinningslagen inte meddelats. Om handlingarna godkänts för utläggning före utgången av den i 22 § andra stycket PatL föreskrivna adertonmånaderstiden, torde dagen härför utgöra utgångspunkt eftersom ansökningshandlingarna teoretiskt kunde ha utlagts samma dag. Eljest får adertonmånaderstidens utgång utgöra utgångspunkten. Det är dock teoretiskt tänkbart att uppfinnaren, fastän förordnande

om hemlighållande meddelats enligt försvarsuppfinningslagen, framställer begäran om offentliggörande före adertonmånaderstidens utgång enligt 22 § tredje stycket PatL. En sådan framställning kan givetvis inte bifallas men den dag då sådan begäran framställdes utgör i sådant fall utgångspunkten för den tid under vilken rätt till skadestånd kan föreligga enligt förevarande paragraf.

I enlighet med vad jag nu har anfört föreskrivs i *första stycket* att den som yrkesmässigt utnyttjar uppfinning, varå patent har sökts och som omfattas av förordnande enligt 6 eller 16 §, skall, i den mån patent meddelas på uppfinningen, utge ersättning för utnyttjandet och för den ytterligare skada som utnyttjandet medfört, om han vid utnyttjandet hade vetskap om patentansökningen. Ersättning skall dock utgå endast för utnyttjande som sker efter det att handlingarna tidigast skulle ha offentliggjorts enligt 22 § PatL om förordnande enligt 6 eller 16 § inte hade meddelats. Enligt *andra stycket* skall i fråga om preskription av talan reglerna i 58 § tredje stycket och 60 § andra stycket PatL äga motsvarande tillämpning.

21 §

Paragrafen, som motsvarar 19 § arbetsgruppens förslag, innehåller en regel om att rätten kan förordna att mål om ansvar eller ersättning enligt lagen skall helt eller delvis handläggas inom stängda dörrar. Bestämmelsen överensstämmer i sak med 13 § första punkten FufL och torde inte kräva några ytterligare kommentarer.

22 §

Enligt denna paragraf, som motsvarar 21 § arbetsgruppens förslag, föres talan mot granskningsnämndens beslut hos Konungen genom besvär.

Motsvarande bestämmelser i 6 § FufL innehåller att besvär över granskningsnämndens beslut om fortsatt hemlighållande får föras hos Kungl. Maj:t utan begränsning till viss tid. Jag delar arbetsgruppens uppfattning att något behov inte föreligger av en obegränsad besvärstid i dessa fall. Sökanden kan enligt 8 § departementsförslaget när som helst begära att granskningsnämnden omprövar sitt beslut. Eftersom paragrafen i enlighet härmed inte innehåller föreskrift om obegränsad besvärstid följer av 12 § andra stycket förvaltningslagen att besvärshandling skall ha inkommit inom tre veckor från den dag klaganden fick del av beslutet. Skyldighet för nämnden att delge beslutet med innehavaren av uppfinningen eller den vilken beslutet eljest rör bör tas in i instruktionen för nämnden.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Den nya lagen bör träda i kraft den 1 januari 1972, då 1946 års lag upphör att gälla.

Det i nya lagen föreskrivna förbudet mot offentliggörande av svensk försvarsuppfinning bör avse även uppfinning som tillkommit före den nya lagens ikraftträdande. Om emellertid förbudet att offentliggöra uppfinningen har upphört enligt bestämmelserna i äldre lag, bör uppfinningen inte omfattas av förbudsbestämmelsen i den nya lagen. Jag anser dock till skillnad från arbetsgruppen att någon uttrycklig regel härom inte behöver tas in i övergångsbestämmelserna.

Har ansökan om hemligt patent gjorts före den nya lagens ikraftträdande men ansökan ännu inte slutligt avgjorts uppstår frågan om den gamla eller nya lagen bör tillämpas på ansökningen. Arbetsgruppen har utan närmare motivering föreslagit att den gamla lagen skall tillämpas. Med hänsyn till att ett av de viktigaste skälen för slopande av systemet med hemligt patent är att detta visat sig vara förenat med nackdelar för uppfinnaren, vill jag emellertid för egen del förorda att den nya lagen tillämpas på sådana ansökningar. Med denna lösning vinnns också den fördelen att tillämpningsområdet för den gamla lagen efter det att den nya lagen trätt i kraft minskas.

Arbetsgruppen har föreslagit en bestämmelse av innebörd att beslut om fortsatt hemlighållande enligt 2 eller 3 § FufL skall vid tillämpning av den nya lagen anses meddelat enligt de motsvarande bestämmelserna i denna. Jag har tidigare föreslagit att det i lagen skall anges att beslut om hemlighållande får meddelas bara om uppfinningen är av väsentlig betydelse för försvaret. Även om äldre lag tillämpats restriktivt innebär den nya lydelsen i varje fall formellt en skärpning av kravet på uppfinningens betydelse för försvaret. Vid sådant förhållande blir det inte möjligt att anse beslut om hemlighållande enligt FufL såsom meddelade enligt den nya lagen. Har beslut om fortsatt hemlighållande meddelats enligt den nu gällande lagen, bör emellertid beslutet bli bestående till dess granskningsnämnden hunnit pröva om den nya lagens krav på uppfinningars hemlighållande är uppfyllda. Jag vill därför föreslå en bestämmelse av innebörd att äldre beslut om hemlighållande skall bestå i avbidan på att nämnden prövar beslutets giltighet enligt den nya lagen. Om hemligt patent meddelats enligt FufL bör patentet i och för sig fortsätta att vara hemligt också sedan den nya lagen har trätt i kraft. Även beträffande uppfinning som omfattas av sådant patent bör emellertid granskningsnämnden pröva om förutsättningar finns att hålla själva uppfinningen hemlig enligt den nya lagen. Föreligger inte sådana förutsättningar, bör inte heller patentet fortsätta att vara hemligt. Det torde vara onödigt att, såsom gäller enligt 9 § FufL, Kungl. Maj:t meddelar beslut om sekretessens hä-

vande utan detta bör i stället följa direkt av granskningsnämndens beslut om att uppfinningen inte längre skall vara hemlig. I överensstämmelse med 9 § andra punkten FufL bör vidare gälla, att anteckning om patentet skall göras i det allmänna patentregistret samt kungörande och offentliggörande i övrigt ske enligt 26 § PatL, när sekretessen har hävts.

Den prövning av frågan om fortsatt hemlighållande enligt den nya lagen som granskningsnämnden enligt det sagda skall göra bör äga rum så snart som möjligt. Sista dagen för prövningen bör lämpligen bestämmas till den 30 juni 1972.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna har utformats i enlighet med dessa överväganden.

6 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande över förslaget till *lag om försvarsuppfinningar* inhämtas genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Bilaga 1

(Arbetsgruppens förslag)

Lag om försvarsuppfinningar**Inledande bestämmelser**

1 §

Med försvarsuppfinning förstås i denna lag uppfinning som särskilt avser krigsmateriel och som är av betydelse för försvaret.

Bestämmelser om vad som i denna lag avses med krigsmateriel meddelas av Konungen.

2 §

Fråga om hemlighållande av försvarsuppfinning enligt denna lag prövas av *granskningsnämnden för försvarsuppfinningar*, som består av ordförande och sex andra ledamöter. För ledamöterna finns ersättare till det antal som Konungen bestämmer. Vid hinder för ordföranden tjänstgör ersättaren för honom som ordförande.

Konungen utser ledamöter och ersättare för viss tid.

3 §

Granskningsnämnden är beslutförför när ordföranden eller ersättare för honom samt minst tre andra ledamöter är närvarande. Som nämndens beslut gäller den mening varom de flesta förenar sig eller, vid lika röstetal, den mening som ordföranden biträder.

Rättegångsbalkens bestämmelser om jäv mot domare gäller i tillämpliga delar ledamot av granskningsnämnden.

Svensk försvarsuppfinning

4 §

Försvarsuppfinning som tillkommit i Sverige eller tillhör någon som är bosatt här (*svensk försvarsuppfinning*) får icke offentliggöras, patensökas utom riket eller eljest yppas, om annat ej följer av 5—10 §§.

5 §

Vill någon att svensk försvarsuppfinning ej längre skall vara hemlig enligt 4 §, kan han begära prövning av frågan hos granskningsnämnden. Nämnden skall utan dröjsmål pröva om uppfinningen alltjämt skall vara hemlig.

6 §

Ansökan om patent på svensk försvarsuppfinning skall av patentmyndigheten hållas tillgänglig för granskningsnämnden, som utan dröjsmål prövar om uppfinningen är av sådan betydelse för försvaret att den alltjämt bör hållas hemlig.

7 §

Har beslut om fortsatt hemlighållande enligt 6 § icke meddelats inom fyra månader efter det att sådana ansökningshandlingar inkommit till patentmyndigheten att ansökningens föremål tydligt framgår av dem, skall uppfinningen ej längre vara hemlig.

8 §

Har granskningsnämnden beslutat om hemlighållande av svensk försvarsuppfinning, skall nämnden när anledning föreligger och minst en gång om året ompröva frågan om uppfinningens hemlighållande.

9 §

Uppfinnaren eller hans rättsinnehavare kan hos granskningsnämnden begära att staten skall övertaga svensk försvarsuppfinning, om nämnden beslutat att uppfinningen allttjämt skall vara hemlig. I ärendet skall nämnden på nytt pröva frågan om uppfinningens hemlighållande.

Har i ärende som avses i första stycket staten icke förvärvat all rätt till uppfinningen inom tre månader efter beslut om fortsatt hemlighållande, skall uppfinningen ej längre vara hemlig. Om särskilda skäl föreligger, kan Konungen bestämma att tiden förlänges med högst tre månader.

10 §

Konungen kan förordna att svensk försvarsuppfinning, som hålles hemlig här, får patentsökas utom riket på villkor att uppfinningen hemlighålles även i den främmande staten.

11 §

Har granskningsnämnden meddelat beslut om hemlighållande av svensk försvarsuppfinning och har ansökan om patent på uppfinningen godkänts för utläggning, skall ansökningen förklaras vilande i avbidan på beslut att uppfinningen ej längre skall vara hemlig. Så länge uppfinningen är hemlig enligt denna lag skall 20—23 §§ patentlagen icke tillämpas på ansökningen. I samband med beslut om att uppfinningen ej längre skall vara hemlig kan granskningsnämnden på sökandens begäran förordna, att handlingarna i patentansökningsärendet icke skall vara tillgängliga för envar förrän viss tid förflutit från dagen för beslutet.

12 §

Är svensk försvarsuppfinning av särskild betydelse för försvaret, kan Konungen förordna att uppfinningen får utnyttjas för statens räkning eller av den som Konungen bestämmer.

Konungen kan föreskriva att all rätt till uppfinningen skall avstås till staten.

13 §

Meddelas beslut om fortsatt hemlighållande av svensk försvarsuppfinning, skall ersättning utgå av allmänna medel för den skada eller olägenhet som beslutet medför.

Meddelas beslut enligt 12 §, skall ersättning utgå av allmänna medel för utnyttjandet eller den rätt som avstås samt för den ytterligare skada eller olägenhet som beslutet medför.

Talan om ersättning prövas av Stockholms rådhusrätt i den sammansättning som angives i 66 § patentlagen. Angående hovrättens sammansättning i mål som här avses äger 67 § patentlagen motsvarande tillämpning.

Utländsk försvarsuppfinning

14 §

Ansökan om patent på försvarsuppfinning som tillkommit utom Sverige och tillhör någon som icke är bosatt här (*utländsk försvarsuppfinning*) skall av patentmyndigheten hållas tillgänglig för granskningsnämnden. Om uppfinningen är hemlig i ursprungslandet och enligt överenskommelse mellan Sverige och detta land får patentsökas i Sverige på villkor att den hemlighålles även här, skall nämnden besluta att uppfinningen icke får offentliggöras eller eljest yppas i Sverige.

15 §

Får granskningsnämnden meddelande att utländsk försvarsuppfinning ej längre hemlighålles i ursprungslandet, åligger det nämnden att utan dröjsmål pröva om uppfinningen alltjämt skall vara hemlig här. Beslut om fortsatt hemlighållande får meddelas endast om särskilda skäl föreligger.

16 §

Bestämmelserna i 11 § och 12 § första stycket samt i 13 § andra och tredje styckena gäller även för utländsk försvarsuppfinning.

Övriga bestämmelser

17 §

Den som till följd av bestämmelserna i denna lag fått kännedom om uppfinning som avses där får ej obehörigen utnyttja vad han erfarit eller utan giltigt skäl yppa något därom.

18 §

Den som bryter mot förbud som avses i 4, 14 eller 17 § dömes, om gärningen ej är särskilt belagd med straff, till böter eller fängelse i högst ett år.

19 §

I mål om ersättning enligt 13 § eller om ansvar eller skadestånd på grund av brott som avses i 18 § äger rätten förordna, att målet helt eller delvis skall handläggas inom stängda dörrar.

20 §

Om förbud mot att lämna ut uppgift av hemlig natur i allmän handling rörande försvarsuppfinning gäller särskilda bestämmelser i 3 och 4 §§ lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbetomma allmänna handlingar och föreskrifter som meddelats med stöd av nämnda lagrum.

21 §

Talan mot beslut av granskningsnämnden föres hos Konungen genom besvär.

Tillämpningsföreskrift

22 §

Närmare bestämmelser för tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1971, då lagen den 29 november 1946 (nr 722) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret upphör att gälla.

Förbud enligt 4 § den nya lagen skall icke avse uppfinning som vid lagens ikraftträdande ej omfattas av motsvarande förbud enligt 1 § första stycket den äldre lagen.

Har beslut om fortsatt hemlighållande av uppfinning meddelats enligt 2 eller 3 § den äldre lagen, skall den nya lagen tillämpas som om beslut om fortsatt hemlighållande enligt 5, 6 eller 14 § sistnämnda lag meddelats den 1 januari 1971.

Ansökan om hemligt patent som är anhängig vid den nya lagens ikraftträdande skall behandlas och avgöras enligt äldre lag.

Bestämmelserna i 8 och 9 §§ den äldre lagen skall alltjämt gälla för hemligt patent som meddelats före den nya lagens ikraftträdande eller som meddelats på grund av ansökan som ingivits dessförinnan.

Bilaga 2

(Till lagrådet remitterat förslag)

Lag om försvarsuppfinningar**Inledande bestämmelser**

1 §

Med försvarsuppfinning avses i denna lag uppfinning som särskilt avser krigsmateriel.

Konungen meddelar föreskrifter om vad som i denna lag avses med krigsmateriel.

2 §

Fråga om hemlighållande av försvarsuppfinning prövas av granskningsnämnden för försvarsuppfinningar.

3 §

Granskningsnämnden består av ordförande och sex andra ledamöter. För ledamöterna finns ersättare till det antal Konungen bestämmer. Ledamöter och ersättare förordnas av Konungen.

Nämnden är beslutför, när ordförande och tre andra ledamöter är närvarande. Som granskningsnämndens beslut gäller den mening varom de flesta ledamöter förenar sig eller, vid lika röstetal, den mening som ordföranden biträder.

Svenska försvarsuppfinningar

4 §

Försvarsuppfinning som tillkommit i Sverige eller tillhör här bosatt fysisk person eller tillhör svensk juridisk person (*svensk försvarsuppfinning*) får ej offentliggöras eller på annat sätt obehörigen yppas, innan granskningsnämnden enligt vad nedan sägs prövat om uppfinningen skall hållas hemlig.

5 §

Ansökan om patent på svensk försvarsuppfinning skall av patentmyndigheten underställas granskningsnämnden för prövning, huruvida uppfinningen skall hållas hemlig. Den som vill att svensk försvarsuppfinning, varå patent icke sökts, skall få offentliggöras eller på annat sätt yppas, skall hos granskningsnämnden ansöka om sådan prövning.

6 §

Finner granskningsnämnden vid prövning som avses i 5 § att uppfinningen är av väsentlig betydelse för försvaret, skall nämnden förordna att uppfinningen icke får offentliggöras eller på annat sätt obehörigen yppas.

7 §

Har i ärende, som patentmyndigheten underställt granskningsnämnden, förordnande enligt 6 § ej meddelats inom tre månader efter den dag då beskrivning över uppfinningen med tillhörande ritning och patentkrav på svenska inkommit till patentmyndigheten, upphör uppfinningen att vara hemlig enligt denna lag.

8 §

Granskningsnämnden skall på ansökan eller när annan anledning därtill föreligger pröva, om förordnande enligt 6 § skall bestå. Omprövning av förordnandet skall ske minst en gång om året.

9 §

Om särskilda skäl föreligger, kan Konungen förordna, att uppfinning som omfattas av förordnande enligt 6 § utan hinder av förordnandet får yppas för annan, under förutsättning att hemlighållandet i övrigt av uppfinningen icke därigenom äventyras.

10 §

Ansökan om patent eller annan skydds rätt på svensk försvarsuppfinning, som skall hållas hemlig, får ej göras i främmande stat, om ej Konungen medger det. Sådant medgivande får lämnas endast under förutsättning att uppfinningen hemlighålles även i den främmande staten.

11 §

Har förordnande enligt 6 § meddelats, kan uppfinnaren eller hans rättsinnehavare hos granskningsnämnden ansöka, att staten övertager uppfinningen. Finner nämnden, att förordnandet skall bestå, överlämnar nämnden handlingarna i ärendet till Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

Har staten ej övertagit uppfinningen inom fyra månader efter det att ansökan därom inkom till granskningsnämnden, skall förordnandet upphöra att gälla. Om särskilda skäl föreligger, kan Konungen förlänga tiden med högst två månader.

12 §

Har ansökan om patent på uppfinning som avses med förordnande enligt 6 § godkänts för utläggning, skall ansökningen förklaras vilande i avbidan på att förordnandet upphör att gälla. Så länge förordnandet består skall 20—22 §§ patentlagen (1967: 837) ej tillämpas på ansökningen. Upphör förordnandet att gälla, får patentmyndigheten likväl icke hålla handlingarna i ärendet tillgängliga förrän tre månader förflutit från det förordnandet upphörde att gälla, om ej sökanden begär det.

13 §

Är svensk försvarsuppfinning av väsentlig betydelse för försvaret, kan Konungen förordna, att uppfinningen får utnyttjas för statens räkning eller av den som Konungen bestämmer eller att all rätt till uppfinningen skall avstås till staten.

14 §

Meddelas förordnande att uppfinning skall hållas hemlig, utgår skälig ersättning av allmänna medel för den skada som uppkommer genom förordnandet.

Meddelas förordnande enligt 13 §, utgår skälig ersättning av allmänna medel för den rätt till uppfinningen som förordnandet avser och för den ytterligare skada som förordnandet medför.

Talan om ersättning enligt denna paragraf väckes vid Stockholms tingsrätt. I mål om sådan ersättning gäller i fråga om tingsrättens och hovrättens sammansättning 66 och 67 §§ patentlagen (1967: 837).

Utländska försvarsuppfinningar

15 §

Sökes patent i Sverige på annan försvarsuppfinning än sådan som avses i 4 § (*utländsk försvarsuppfinning*), skall patentmyndigheten underställa granskningsnämnden ansökningen för prövning, huruvida uppfinningen skall hållas hemlig.

16 §

Är i fall som avses i 15 § uppfinningen hemlig enligt lag i främmande stat och får patent på uppfinningen enligt överenskommelse mellan Sverige och den främmande staten sökas i Sverige under förutsättning att uppfinningen hålles hemlig här, skall granskningsnämnden förordna, att uppfinningen icke får offentliggöras eller på annat sätt obehörigen yppas. Sökes i annat fall patent på utländsk försvarsuppfinning, som hålles hemlig enligt lag i främmande stat, och finner nämnden att uppfinningen är av väsentlig betydelse för försvaret, skall nämnden förordna, att uppfinningen icke får offentliggöras eller på annat sätt obehörigen yppas.

17 §

Om uppfinning som omfattas av förordnande enligt 16 § upphör att vara hemlig i den främmande staten, skall granskningsnämnden upphäva förordnandet, om ej särskilda skäl föreligger.

18 §

Bestämmelserna i 12—14 §§ äger motsvarande tillämpning i fråga om utländsk försvarsuppfinning.

Övriga bestämmelser

19 §

Den som bryter mot 4 eller 10 § eller mot förordnande enligt 6 eller 16 § dömes, om gärningen ej är belagd med straff i brottsbalken, till böter eller fängelse i högst ett år.

20 §

Den som yrkesmässigt utnyttjar uppfinning varå patent har söpts i Sverige och som omfattas av förordnande enligt 6 eller 16 § skall, i den mån patent meddelas på uppfinningen, utge skälig ersättning för ut-

nyttjandet samt ersättning för den ytterligare skada som förordnandet medfört, om han hade vetskap om patentansökningen. Ersättning utgår dock endast för utnyttjande som sker efter det att handlingarna i patentärendet tidigast skulle ha offentliggjorts enligt 22 § patentlagen (1967: 837), om förordnande enligt 6 eller 16 § ej hade meddelats.

I fråga om talan om ersättning enligt första stycket äger 58 § tredje stycket och 60 § andra stycket patentlagen motsvarande tillämpning.

21 §

Rätten kan förordna, att mål om ansvar eller ersättning enligt denna lag skall helt eller delvis handläggas inom stängda dörrar.

22 §

Talan mot granskningsnämndens beslut enligt denna lag föres hos Konungen genom besvär.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1972, då lagen (1946: 722) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret upphör att gälla.

2. Den nya lagen tillämpas även i fråga om uppfinning varå hemligt patent söktes före ikraftträdandet.

3. Är uppfinning vid ikraftträdandet hemlig på grund av beslut som meddelats enligt äldre lag, gäller beslutet till dess granskningsnämnden prövat frågan om uppfinningens hemlighållande enligt den nya lagen.

4. Patent, som vid ikraftträdandet är hemligt enligt äldre lag, skall vara hemligt till dess granskningsnämnden efter prövning enligt den nya lagen förordnat, att uppfinningen skall upphöra att vara hemlig. Har sådant förordnande meddelats, skall anteckning om patentet göras i det allmänna patentregistret samt kungörande och offentliggörande i övrigt ske enligt 26 § patentlagen (1967: 837).

5. Granskningsnämnden skall i fall som avses i 3 och 4 senast den 30 juni 1972 pröva, om uppfinningen alltjämt skall hållas hemlig.

Protokoll, hållet i lagrådet den 11 oktober 1971.

Närvarande: f. d. justitierådet REGNER, regeringsrådet MARTENIUS, justitierådet BERNHARD, justitierådet HOLMBERG.

Enligt lagrådet den 5 oktober 1971 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitieärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 24 september 1971, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle inhämtas över upprättat förslag till *lag om försvarsuppfinningar*.

Förslaget, som finns bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn A. H. Olsson.

Lagrådet yttrade:

6 §

Den prövning som skall ske enligt paragrafen torde böra gälla frågan huruvida hemlighållande av uppfinningen är av väsentlig betydelse för försvaret. Detta synes böra framgå av lagtexten.

11 §

För det fall att ansökan om statens övertagande av uppfinningen gjorts redan innan förordnande om hemlighållande meddelas, t. ex. i ansökan som avses i 5 § andra punkten, torde förslaget innebära att fyramånaderstiden skall räknas från dagen för förordnandet. Lagrådet hemställer att detta får komma till uttryck i andra stycket av paragrafen.

12 §

Efter det förordnande om hemlighållande upphört skall 20—22 §§ patentlagen komma i tillämpning. Med anledning av att de i 20 § nämnda tiderna räknas från det patentansökan godkänts för utläggning synes det vara påkallat, att i fall som nu är i fråga tiderna skall räknas från den dag då förordnandet upphörde att gälla. Paragrafen torde böra kompletteras med stadgande av denna innebörd.

16 §

Genom att första punkten inledes med hänvisning till "fall som avses i 15 §" och andra punkten har avseende på "annat fall" framgår inne-

hållet icke med önskvärd tydlighet. Lagrådet föreslår att första punkten inledes med orden: Sökes patent i Sverige på utländsk försvarsuppfinnning vilken är hemlig enligt lag etc.

Som följd av den ändring som föreslagits beträffande 6 § torde motsvarande jämkning böra ske i andra punkten i 16 §.

19 §

Av paragrafens lydelse framgår icke huruvida endast uppsåtlig gärning kan föranleda ansvar. Skäl synes finnas för att även oaktsamt yppande av försvarsuppfinnning, t. ex. genom vårdslöshet med förvaring av skriftlig handling, skall kunna straffas, åtminstone om oaktsamheten är grov. Sådan gärning torde icke alltid omfattas av straffbestämmelsen om vårdslöshet med hemlig uppgift i 19 kap. 7 § andra stycket brottsbalken.

Enligt lagrådets mening bör i paragrafen som förutsättning för straff angivas att gärningen sker "uppsåtligen eller av oaktsamhet".

Ur protokollet:

Ingrid Hellström

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet på Stockholms slott den 22 oktober 1971.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, ODHNOFF, BENGTTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Statsrådet Lidbom anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets yttrande över förslag till lag om försvarsuppfinningar.

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

De jämkningar som lagrådet föreslagit i fråga om 6 och 12 §§ bör godtas.

Lagrådet har föreslagit att 11 § andra stycket kompletteras med en bestämmelse om att fyramånaderstiden för prövning av frågan om statens övertagande av en uppfinning skall räknas från dagen för förordnande om hemlighållande i fall när ansökan om statens övertagande av uppfinningen görs redan innan förordnande har meddelats. Jag vill med anledning härav framhålla, att bestämmelsen i 11 § första stycket uttryckligen tar sikte enbart på de fall då granskningsnämnden redan har meddelat förordnande om hemlighållande av den ifrågavarande uppfinningen. Det är inte heller avsikten att en framställning om statens övertagande av en uppfinning, vilken görs innan sådant förordnande över huvud taget meddelats, skall kunna leda till att uppfinningen upphör att vara hemlig enbart därför att något övertagande inte sker inom viss tid. Vill innehavaren av en försvarsuppfinning, att staten redan på detta stadium övertar uppfinningen, får han inleda direkta förhandlingar härom med vederbörande statliga myndigheter. Gör han i detta skede en ansökan hos granskningsnämnden om att staten skall överta uppfinningen, bör följaktligen ansökningen i princip avvisas. En annan sak är, att det i praktiken knappast blir aktuellt för nämnden att fatta ett formellt avvisningsbeslut i fall då ansökningen görs i samband med att frågan om uppfinningens hemlighållande anhängiggörs hos nämnden enligt 5 § i förslaget. Ofta torde det nämligen i ett sådant fall direkt framgå av ansökningen om övertagande att den är villkorad av att förordnande om hemlighållande meddelas, och i så fall bör givetvis ansökningen anses gjord först den dag sådant förordnande meddelas. I andra fall bör nämnden, sedan förordnande om hemlighållande med-

delats, efterhöra hos sökanden om ansökningen vidhålls och bereda honom tillfälle att bekräfta ansökningen med påföljd att denna anses gjord den dag förordnandet meddelades. Med hänsyn till vad jag nu har anfört anser jag inte att i 11 § bör tas in någon sådan förtydligande bestämmelse som lagrådet har föreslagit.

Med anledning av lagrådets påpekande att det av 16 § andra punkten i det remitterade förslaget inte klart framgår, vilka slag av utländska försvarsuppfinningar som avses där, föreslår jag att i bestämmelsen uttryckligen anges, att den gäller uppfinningar som inte omfattas av sådan överenskommelse mellan Sverige och främmande stat som avses i 16 § första punkten. I 16 § andra punkten bör därjämte företas en jämkning motsvarande den som lagrådet föreslagit i fråga om 6 §.

I 19 § bör enligt lagrådets mening som förutsättning för straff anges att gärningen skett uppsåtligen eller av oaktsamhet. Enligt nu gällande försvarsuppfinningslag straffas bara uppsåtliga brott. Arbetsgruppens förslag innebär inte någon ändring på den punkten och något önskemål om en utvidgning av det straffbara området har inte framförts under remissbehandlingen. Inte heller på annat sätt har hittillsvarande erfarenheter gett vid handen att det skulle föreligga något behov av att vidga det straffbara området. Jag är därför inte beredd att tillmötesgå lagrådet i detta hänseende. I paragrafen bör emellertid uttryckligen anges att för straffbarhet krävs uppsåt.

Utöver vad som följer av vad jag har anfört i det föregående bör vissa redaktionella jämkningar vidtas i det remitterade förslaget.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att antaga förslaget till *lag om försvarsuppfinningar* med vidtagna ändringar.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten